

Justitieutskottets betänkande 2020/21:JuU28

Unga lagöverträdare

Sammanfattning

Utskottet föreslår 14 tillkännagivanden till regeringen med anledning av motionsyrkanden om unga lagöverträdare. Förslagen rör i korthet följande frågor (eventuella reservationer anges):

- Kvarhållande av barn (s. 14 f.). (S, C, V, MP)
- Drogtester av barn under 15 år (s. 32). (S, C, V, MP)
- Lättade sekretessregler (s. 33). (S, V, MP) och (C, L)
- Kartläggning och analys av ungdomsrån (s. 33). (S, V, L, MP)
- Ökad användning av bevistalan (s. 41). (S, V, MP)
- Särskilda ungdomsdomstolar (s. 41). (S, C, V, MP)
- Jourdomstolar (s. 41 f.). (S, V, MP)
- Snabbare lagföring (s. 42). (S, V, MP)
- En särskild enhet inom Kriminalvården för unga som begår grova brott (s. 60). (S, V, MP)
- Skärpning av påföljden ungdomsövervakning (s. 60). (S, V, L, MP)
- Begränsningar i möjligheten till permission (s. 61). (S, V, MP)
- Utslussning från slutna ungdomsvård (s. 61). (S, V, MP)
- Ungdomshäkten och ungdomsfängelser (s. 61 f.). (S, V, MP)
- Nya ungdomspåföljder (s. 62). (S, V, MP).

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående utredningar och arbeten.

I betänkandet finns totalt 31 reservationer (S, M, SD, C, V, KD, L, MP) och tre särskilda yttranden.

Behandlade förslag

Cirka 70 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet	10
Utskottets överväganden.....	11
Frihetsberövanden	11
Brottsförebyggande arbete.....	16
Handläggningen av brott som begås av unga	34
Straffmätning.....	42
Påföljder	47
Motioner som bereds förenklat.....	62
Reservationer	63
1. Kvarhållande av barn, punkt 1 (S, C, V, MP).....	63
2. Sänkt gräns för häktning av unga, punkt 2 (M, SD, KD)	63
3. Översyn av reglerna om häktning av barn, punkt 3 (L)	64
4. Drogtester av barn under 15 år, punkt 4 (S, C, V, MP)	65
5. Utredning av brottsförebyggande insatser och ansvarsfördelningen av dessa, punkt 5 (C)	65
6. Frivårdsinsatser för unga lagöverträdare, punkt 7 (L)	66
7. Lättade sekretessregler, punkt 8 (S, V, MP)	66
8. Lättade sekretessregler, punkt 8 (C, L).....	67
9. Kartläggning och analys av ungdomsrån, punkt 9 (S, V, L, MP)	68
10. Åtgärder mot ungdomsrån, punkt 10 (M, KD, L).....	68
11. Visitationzoner i anslutning till skolor, punkt 11 (M)	69
12. Polisens samarbete med skolan, punkt 12 (KD)	69
13. Utredning av brott som begåtts av barn under 15 år, punkt 13 (M, SD, KD).....	70
14. Utredning av brott som begåtts av barn under 15 år, punkt 13 (L)	71
15. Bevistalan, punkt 14 (S, V, MP).....	71
16. Ungdomsdomstolar, punkt 15 (S, C, V, MP).....	72
17. Jourdomstolar, punkt 16 (S, V, MP).....	73
18. Snabbare lagföring, punkt 17 (S, V, MP)	73
19. Hemliga tvångsmedel, punkt 18 (M)	74
20. Straffrabatten för unga, punkt 19 (M, SD, KD)	74
21. Straffrabatten för unga, punkt 19 (C).....	75
22. En särskild enhet inom Kriminalvården för unga som begår grova brott, punkt 21 (S, V, MP)	76
23. Översyn av innehållet i ungdomsvård, punkt 22 (M, SD, KD).....	76
24. Skärpning av påföljden ungdomsövervakning, punkt 23 (S, V, L, MP).....	77
25. Tillämpningsområdet för ungdomsövervakning, punkt 24 (M, SD).....	77
26. Skärpningar av påföljden slutna ungdomsvård, punkt 25 (M, SD, KD).....	78
27. Höjd säkerhet vid permissioner, punkt 26 (KD, L).....	79
28. Begränsningar i möjligheten till permission, punkt 27 (S, V, MP).....	79
29. Utslussning från slutna ungdomsvård, punkt 28 (S, V, MP)	80
30. Ungdomshäkten och ungdomsfängelser, punkt 29 (S, V, MP).....	80
31. Nya ungdomspåföljder, punkt 30 (S, V, MP)	81
Särskilda yttranden	82
1. Motioner som bereds förenklat, punkt 32 (M).....	82

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 32 (SD)	82
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 32 (L)	82
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	83
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	83
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	90

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Frihetsberövanden

1. Kvarhållande av barn

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om kvarhållande av barn och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 26.

Reservation 1 (S, C, V, MP)

2. Sänkt gräns för häktning av unga

Riksdagen avslår motion

2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 14.

Reservation 2 (M, SD, KD)

3. Översyn av reglerna om häktning av barn

Riksdagen avslår motion

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 27.

Reservation 3 (L)

Brottsförebyggande arbete

4. Drogtester av barn under 15 år

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om drogtestar av barn under 15 år och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 25 och

bifaller delvis motion

2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 4.

Reservation 4 (S, C, V, MP)

5. Utredning av brottsförebyggande insatser och ansvarsfördelningen av dessa

Riksdagen avslår motion

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 10.

Reservation 5 (C)

6. Avhopparverksamhet för unga

Riksdagen avslår motion

2020/21:2720 av Johanna Öfverbeck m.fl. (MP) yrkande 7.

7. Frivårdsinsatser för unga lagöverträdare

Riksdagen avslår motion

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 47.

Reservation 6 (L)

8. Lättade sekretessregler

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om lättade sekretessregler och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 21 och

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1.

Reservation 7 (S, V, MP)

Reservation 8 (C, L)

9. Kartläggning och analys av ungdomsrån

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en kartläggning och analys av ungdomsrån och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 19.

Reservation 9 (S, V, L, MP)

10. Åtgärder mot ungdomsrån

Riksdagen avslår motion

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 18.

Reservation 10 (M, KD, L)

11. Visitationszoner i anslutning till skolor

Riksdagen avslår motion

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 20.

Reservation 11 (M)

12. Polisens samarbete med skolan

Riksdagen avslår motion

2020/21:3307 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 18.

Reservation 12 (KD)

Handläggningen av brott som begås av unga

13. Utredning av brott som begåtts av barn under 15 år

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:645 av Adam Martinen m.fl. (SD) yrkande 5 och

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 24.

Reservation 13 (M, SD, KD)

Reservation 14 (L)

14. Bevistalan

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om bevistalan och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 27 och

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 31.

Reservation 15 (S, V, MP)

15. Ungdomsdomstolar

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om ungdomsdomstolar och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 35,

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 15 och

2020/21:3529 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5.

Reservation 16 (S, C, V, MP)

16. Jourdomstolar

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om jourdomstolar och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3529 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 6.

Reservation 17 (S, V, MP)

17. Snabbare lagföring

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om snabbare lagföring och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 25 och

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 28.

Reservation 18 (S, V, MP)

18. Hemliga tvångsmedel

Riksdagen avslår motion

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 10.

Reservation 19 (M)

*Straffmätning***19. Straffrabatten för unga**

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2,

2020/21:2064 av Mathias Tegnér och Serkan Köse (båda S) yrkande 4,

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 24,

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 21.2 och 22,

2020/21:3311 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5,
2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 13 och
2020/21:3544 av Fredrik Schulte (M) yrkandena 1 och 2.

Reservation 20 (M, SD, KD)

Reservation 21 (C)

20. Bevisbörda för påstående om ålder

Riksdagen avslår motion

2020/21:2989 av David Josefsson (M).

Påföljder

21. En särskild enhet inom Kriminalvården för unga som begår grova brott

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om en särskild enhet inom Kriminalvården för unga som begår grova brott och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 33,

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 16,

2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 35 och

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 6.

Reservation 22 (S, V, MP)

22. Översyn av innehållet i ungdomsvård

Riksdagen avslår motion

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 49.

Reservation 23 (M, SD, KD)

23. Skärpning av påföljden ungdomsövervakning

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om skärpning av påföljden ungdomsövervakning och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:645 av Adam Martinen m.fl. (SD) yrkandena 6 och 7 samt

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 16.

Reservation 24 (S, V, L, MP)

24. Tillämpningsområdet för ungdomsövervakning

Riksdagen avslår motion

2020/21:645 av Adam Martinen m.fl. (SD) yrkande 8.

Reservation 25 (M, SD)

25. Skärpningar av påföljden slutna ungdomsvård

Riksdagen avslår motion

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 46–48.

Reservation 26 (M, SD, KD)

26. Höjd säkerhet vid permissioner

Riksdagen avslår motion

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 46.

Reservation 27 (KD, L)

27. Begränsningar i möjligheten till permission

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om begränsningar i möjligheten till permission och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 50 och 51.

Reservation 28 (S, V, MP)

28. Utslussning från slutna ungdomsvård

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om utslussning från slutna ungdomsvård och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:2720 av Johanna Öfverbeck m.fl. (MP) yrkande 14 och

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 52.

Reservation 29 (S, V, MP)

29. Ungdomshäkten och ungdomsfängelser

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om ungdomshäkten och ungdomsfängelser och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 17,

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 43 och

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 3.

Reservation 30 (S, V, MP)

30. Nya ungdomspåföljder

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om nya ungdomspåföljder och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5.

Reservation 31 (S, V, MP)

31. Utbildning som påföljd

Riksdagen avslår motion

2020/21:2236 av Helena Antoni (M).

*Förenklad beredning***32. Motioner som bereds förenklat**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 3 juni 2021

På justitieutskottets vägnar

Fredrik Lundh Sammeli

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Lundh Sammeli (S), Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Petter Löberg (S), Louise Meijer (M), Maria Strömkvist (S), Johan Hedin (C), Linda Westerlund Snecker (V), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S), Johan Pehrson (L), Bo Broman (SD), Rasmus Ling (MP), Ingemar Kihlström (KD) och Ebba Hermansson (SD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet ca 70 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2020/21. De behandlade yrkandena rör unga lagöverträdare och tar bl.a. upp frågor om frihetsberövanden, brottsförebyggande arbete, handläggningen av brott som begås av unga, straffmätning och påföljder. Motionsyrkandena finns i bilaga 1. Av yrkandena behandlas 14 förenklat eftersom riksdagen har behandlat samma eller i huvudsak samma frågor tidigare under valperioden. Dessa yrkanden finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Frihetsberövanden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att hålla kvar barn och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen avslår motionsyrkanden om sänkt gräns för häktning av unga och översyn av reglerna för häktning av barn.

Jämför reservation 1 (S, C, V, MP), 2 (M, SD, KD) och 3 (L).

Motionerna

Kvarhållande av barn

I kommittémotion 2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 26 begärs att polisen ska få utökade möjligheter att hålla kvar barn efter förhör. Motionärerna anför att barn som misstänkts för vissa allvarigare brott bör överlämnas till socialtjänsten efter förhör i väntan på ytterligare insatser i stället för att släppas ut på gatan. Vidare behöver tidsgränserna för att hålla kvar barn ses över.

Häktning av barn

I partimotion 2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 14 begärs att gränsen för att häkta unga ska sänkas.

I kommittémotion 2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 27 begärs en översyn av reglerna om häktning av unga i åldern 15–17 år. En sådan översyn bör aningen göras inom ramen för den pågående utredningen om förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott (dir. 2019:103) eller snarast utredas i ett annat sammanhang. Enligt motionärerna bör unga i möjligaste mån övervakas på ett betryggande sätt genom omhändertagande enligt lagen (1990:52) om vård av unga (LVU). Om det ändå blir aktuellt att anhålla eller häkta anser motionärerna att barnet bör placeras i särskilda ungdomsarrester eller ungdomshäkten. Den föreslagna översynen ska göras med beaktande av dels barnkonventionen, dels att ett barn endast bör häktas efter att andra åtgärder prövats och bedömts som otillräckliga.

Bakgrund

Förvar av barn i polisarrest

Av 6 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) framgår att socialnämnden genast ska underrättas om någon som inte

har fyllt arton år skäligen är misstänkt för ett brott som kan leda till fängelse. Socialnämnden ska också underrättas om huruvida den unge har gripits, anhållits eller häktats på grund av brottsmisstanken.

Huvudregeln är att den som är gripen eller anhållen ska tas i förvar (24 kap. 22 § första stycket rättegångsbalken). Med förvarstagande avses normalt placering i polisarrest. Det finns just nu ingen regel som undantar barn från denna ordning. Från och med den 1 juli 2021 införs dock en ny bestämmelse i 6 a § LUL som innebär att den som inte har fyllt 18 år och är gripen eller anhållen får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt. Detta innebär att barn endast bör placeras i polisarrest i undantagsfall (bet. 2020/21:JuU43, rskr. 2020/21:244).

Att barn under 15 år inte får tas i förvar framgår av 35 § LUL.

Kvarhållande av barn

När det gäller barn i åldern 15–17 år framgår det av 14 § LUL att polisen har möjlighet att hålla kvar en brottsmisstänkt som gripits eller tagits med till förhör och som enligt åklagarens beslut inte ska anhållas eller som inte längre behöver hållas kvar för förhör. Det gäller dock endast om åklagaren anser att den unge fortfarande är skäligen misstänkt för brott. Syftet med kvarhållandet ska vara att den unge skyndsamt ska kunna överlämnas till sina föräldrar, annan vårdnadshavare, en tjänsteman inom socialtjänsten eller en annan lämplig vuxen person. Den unge får dock inte hållas kvar längre än tre timmar efter åklagarens beslut eller förhöret.

När det gäller barn under 15 år framgår av 35 § att polisen eller åklagaren omedelbart ska besluta om den unge ska frigges eller hållas kvar för förhör. Den unge får inte tas i förvar men får hållas kvar enligt 14 §, dock inte längre än tre timmar efter beslut om frigivning eller, om den unge tagits med till förhör, sedan förhöret avslutats.

Anhållande och häktning av barn

De grundläggande förutsättningarna för att rätten ska få häkta en misstänkt anges i 24 kap. 1–3 §§ rättegångsbalken. Om det finns skäl att häkta någon får denne också anhållas efter beslut av åklagaren (24 kap. 6 §). Frågan om det är möjligt att anhålla en misstänkt hänger alltså samman med om det finns förutsättningar för häktning. För unga finns en särskild bestämmelse om att den som inte har fyllt 18 år får häktas endast om det finns synnerliga skäl (23 § LUL). Bestämmelsen innebär barn endast får häktas i undantagsfall. Frågan om det finns synnerliga skäl för häktning bedöms med hänsyn främst till den misstänktes ålder och brottslighetens allvar. Även styrkan av de särskilda häktningsskälen är av betydelse.

I fråga om anhållande av barn är det en erkänd princip i praxis att det krävs synnerliga skäl också för denna åtgärd. Från och med den 1 juli 2021 kommer det att uttryckligen framgå av 23 § LUL att synnerliga skäl är ett krav även för att anhålla ett barn (bet. 2020/21:JuU43, rskr. 2020/21:244).

Av 24 kap. 4 § rättegångsbalken framgår att om det på grund av den misstänktes ålder kan befaras att häktning skulle komma att medföra allvarligt men för den misstänkte, häktning endast får ske om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas. Sådan betryggande övervakning kan t.ex. vara att socialnämnden fattar beslut om placering av barnet på en Sis-institution.

Från och med den 1 juli 2021 införs en tidsgräns för häktning (24 kap. 4 a § rättegångsbalken och 23 a § LUL) som innebär att en misstänkt som inte har fyllt 18 år när häktningsbeslutet verkställts får vara berövad friheten som häktad under en sammanhängande tid om högst tre månader fram till dess att åtal väcks. Om det finns synnerliga skäl kommer rätten att på begäran av åklagaren få besluta att tiden får överskridas (bet. 2020/21:JuU43, rskr. 2020/21:244).

Barn i häkte

Enligt 2 kap. 3 § häkteslagen (2010:611) får en intagen som är under 18 år inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över 18 år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa.

När det gäller möjligheten att besluta om restriktioner för häktade barn finns inga särskilda regler. Av Åklagarmyndighetens årsredovisning för 2020 framgår (s. 44 f.) att 94 procent av de unga som häktades förra året ålades restriktioner under i vart fall en del av häktningstiden. Detta kan jämföras med 72 procent av de vuxna. Den höga andelen unga som åläggs restriktioner förklaras med att ungdomar endast i undantagsfall häktas om det inte är fråga om mycket allvarlig brottslighet där det finns en överhängande risk för att de annars försvårar brottsutredningen.

Från och med den 1 juli 2021 införs en bestämmelse i häkteslagen (2 kap. 5 a §) som innebär att den som är under 18 år och som är häktad eller anhållen och intagen i häkte ska ha rätt att vistas med personal eller någon annan minst fyra timmar varje dag. Syftet är att minska isoleringen av barn.

Kriminalvårdens årsredovisning för 2020

Av Kriminalvårdens årsredovisning framgår följande om barn och ungdomar i häkte (s. 24):

Under 2020 arbetade Kriminalvården med att implementera barnkonventionen som lag samt att förbereda inför det nya lagkravet på fyra timmars isoleringsbrytande åtgärder för barn. Samarbetet med Åklagarmyndigheten utvecklades för att tidigt identifiera möjligheter till lättnader i restriktioner för häktade barn. Myndigheten inledde ett arbete med att ta fram ett informationsmaterial till barn som häktats, så att de ska kunna förstå sin situation och vara delaktiga. Med anledning av pandemin och de besöksbegränsningar som infördes fick häktade barn möjlighet att ha videosamtal med närstående. Denna möjlighet kommer att kvarstå även efter att besöksförbudet hävts.

Den kartläggning av häktade barn som påbörjades 2019 fortsatte under 2020. Pandemin innebar att kartläggningen utökades till att även

undersöka besöksstopp och andra eventuella konsekvenser. Forskningsstudien kommer att färdigställas och presenteras under det fjärde kvartalet 2021.

Tidigare riksdagsbehandling

Förvar av barn i polisarrest

Vid beredningen av proposition 2019/20:129 Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering antogs bl.a. regeringens förslag om att den som inte har fyllt 18 år och är gripen eller anhållen får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt. Utskottet avstyrkte då även ett yrkande om att när det finns sådana synnerliga skäl som krävs för att frihetsberöva ett barn på grund av brottsmisstanke bör kravet på absolut nödvändigt tolkas så att förvar i polisarrest godtas om det inte finns en alternativ placering att tillgå (2020/21:JuU43 s. 28 f.). Utskottet ansåg att det bör införas en bestämmelse som anger att den som inte har fyllt 18 år och är gripen eller anhållen får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt, vilket innebär att barn endast i undantagsfall bör placeras i polisarrest. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:244).

Sänkt gräns för häktning av unga

I samma betänkande behandlade utskottet ett flertal yrkanden om att sänka de krav som ställs för att häkta unga lagöverträdare (2020/21:JuU43 s. 39). Utskottet anförde att häktning innebär ett stort intrång i den personliga integriteten och en psykisk påfrestning för den enskilde, särskilt för den som är under 18 år. Utskottet ansåg att det inte hade framkommit något som gav anledning att sänka kravet för att häkta barn och avstyrkte därför motionsyrkandena. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:244).

Ungdomshäkten och särskilda ungdomshem

Utskottet behandlade i samma betänkande även ett yrkande om att inrätta särskilda ungdomshäkten som anpassas efter ungas behov och förutsättningar samt två yrkanden om att barn under 18 år bör placeras på särskilda ungdomshem i stället för i häkten (2020/21:JuU43 s 40 f.). Utskottet anförde att förslaget att barn i häkte ska ha rätt att vistas med personal eller någon annan minst fyra timmar om dagen kan antas minska skadeverkningarna eftersom isoleringen bryts. Bl.a. mot den bakgrunden var utskottet inte berett att ta några sådana initiativ som efterfrågades och avstyrkte yrkandena. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2020/21:244).

Utskottets ställningstagande

Utgångspunkten vid frihetsberövanden av barn och unga bör vara att det ska ske med stor restriktivitet. Följden av de särskilda restriktioner som gäller när

barn frihetsberövas är dock att polisen tvingas släppa barn omedelbart efter förhör. Detta sker även i de fall barnets vårdnadshavare inte tar situationen på allvar och även om socialtjänsten dessförinnan inte har hunnit besluta om adekvata insatser. Det är inte rimligt att även barn som grips för allvarliga brott, såsom inbrott eller narkotikahandling, släpps omedelbart efter förhör. Polisen bör i stället överlämna barnen till socialtjänsten för beslut om vidare insatser. Det måste göras en bred översyn av lagstiftningen så att polisen i fler fall än i dag kan hålla kvar den unge på stationen i väntan på socialtjänst eller vårdnadshavare om omständigheterna gör detta nödvändigt. Även tidsgränserna för kvarhållande behöver ses över med inriktningen att det vid allvarigare brott ska finnas en presumtion för att socialtjänsten bättre ska kunna pröva frågan om omedelbart omhändertagande. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motion 2020/21:3271 (L) yrkande 26.

När det gäller sänkta krav för att häkta barn står utskottet fast vid sin tidigare uppfattning. Utskottet anser inte att det har framkommit något som ger anledning att ställa sig bakom yrkandet i motion 2020/21:3365 (M) yrkande 14. Motionsyrkandet avstyrks.

Som framgår ovan har riksdagen nyligen beslutat om ett flertal åtgärder som berör barn som häktas. Bland annat införs fr.o.m. den 1 juli 2021 en bestämmelse som innebär att isoleringen av barn minskar genom att de får rätt att vistas med någon annan minst fyra timmar om dagen. Utskottet ser bl.a. mot denna bakgrund inte skäl att göra en sådan översyn av regler för häktning av unga i åldern 15–17 år som begärs i motion 2020/21:3271 (L) yrkande 27. Motionsyrkandet avstyrks.

Brottsförebyggande arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om

- drogtestar av barn
- lättade sekretessregler
- kartläggning och analys av ungdomsrån.

Detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om bl.a. avhopparverksamhet för unga, åtgärder mot ungdomsrån och visitationszoner i anslutning till skolor.

Jämför reservation 4 (S, C, V, MP), 5 (C), 6 (L), 7 (S, V, MP), 8 (C, L), 9 (S, V, L, MP), 10 (M, KD, L), 11 (M) och 12 (KD).

Motionerna

Drogtester av barn

I kommittémotion 2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 4 efterfrågas ett förtydligande av lagen som reglerar polisens möjligheter att drogtesta barn under 15 år. Enligt motionärerna har inte polisen nyttjat denna möjlighet särskilt ofta eftersom lagen är otydlig. Motionärerna ser utökade drogtestar av unga som en viktig insats för att förebygga att unga begår brott. Ett liknande yrkande framställs i kommittémotion 2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 25.

Brottsförebyggande insatser för unga

I kommittémotion 2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 10 begärs att en utredning ska tillsättas som ser över brottsförebyggande insatser och ansvarsfördelningen av dessa insatser mellan stat och kommun. Motionärerna anför dels att kommunernas ansvar behöver tydliggöras i lag, dels att vissa uppgifter som i dag ligger på kommunerna kan behöva flyttas över till staten. Områden som t.ex. behöver diskuteras är unga som på grund av eget beteende är föremål för återkommande omhändertaganden samt ännu inte straffmyndiga barn som uppvisar ett grovt kriminellt beteende.

I kommittémotion 2020/21:2720 av Johanna Öfverbeck m.fl. (MP) yrkande 7 begärs ett tillkännagivande om avhopparverksamhet för unga. Enligt motionärerna behöver samhället erbjuda stöd till och skydd för dem som vill lämna en kriminell livsstil för att underlätta uppbrottet. Arbetet skulle kunna stärkas t.ex. genom att bredda personkretsen för avhopparverksamheten, stärka samarbetet med Kriminalvården och i högre grad stödja civilsamhällets viktiga arbete med avhoppare och återanpassning.

Frivårdsinsatser för unga

I kommittémotion 2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 47 begärs ett tillkännagivande om frivårdsinsatser för unga. Enligt motionärerna är det angeläget att Kriminalvården kan erbjuda väl anpassade frivårdsinsatser för unga lagöverträdare, särskilt om de hamnat i en kriminell gängmiljö och format en identitet som kriminella.

Lättade sekretessregler

I kommittémotion 2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 21 begärs att sekretessreglerna mellan polis och socialtjänst i ungdomsärenden ska lättas upp. Motionärerna anför bl.a. att det behövs ett förändrat synsätt på sekretess när det gäller unga i riskzonen. Huvudregeln bör bli att polis och socialtjänst ska kunna lämna ut uppgifter om unga under 21 år till varandra om det inte finns skäl som talar emot detta i det enskilda fallet.

I kommittémotion 2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1 begärs att det införs en ny huvudregel i sekretesslagstiftningen som innebär att myndigheter ska dela all relevant information med polisen. Enligt motionärerna måste socialtjänsten, polisen och andra myndigheter kunna dela nödvändig information med varandra om det behövs för att förhindra eller utreda brott som kan leda till fängelse.

Ungdomsrån

I kommittémotion 2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 19 efterfrågar motionärerna en kartläggning och analys av ungdomsrån mot bakgrund av den kraftiga ökningen av antalet rån mot unga under senare år. Kartläggningen ska bl.a. ta sikte på vilka gärningsmännen och brottsoffren är och vad brotten får för konsekvenser för dem som drabbas. Det bör även analyseras hur många av rånerna som har förnedrande inslag och vilka drivkrafter som ligger bakom. Utredningen kommer enligt motionärerna att kunna ligga till grund för både en förändrad lagstiftning, informationsinsatser och andra åtgärder för att förebygga framtida brott.

I samma motion yrkande 18 begärs att det vidtas åtgärder mot ungdomsrånerna och att straffet för rån av normalgraden höjs. Motionärerna anför att det vid den typen av mycket allvarlig brottslighet är viktigt med en tydlig markering från samhällets sida och att det lägsta straffet för rån av normalgraden bör höjas till lägst ett år och sex månader. Samtidigt är det viktigt att verkningfulla åtgärder kommer på plats som stärker tryggheten bland ungdomar som i dagsläget oroar sig för att bli rånade på vägen hem från skolan. Situationen kräver enligt motionärerna flera åtgärder för att alla ska känna trygghet.

Visitationszoner i anslutning till skolor

I kommittémotion 2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 20 föreslås att polisen ges en möjlighet att, efter beslut från åklagare, upprätta visitationszoner i anslutning till skolor. Ett beslut om att upprätta en sådan zon ska få tas när det finns en beaktansvärd risk för att knivar och andra brottsverktyg eller narkotika kan finnas i exempelvis en viss skola. Syftet med visitationszonerna är enligt motionärerna att skapa ytterligare möjligheter till effektiva preventiva insatser.

Polisens samarbete med skolan

I kommittémotion 2020/21:3307 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 18 begärs att polisens kontakt med skolorna ska utvecklas. Enligt motionärerna är en viktig del av polisens uppgifter att informera i skolor om polisens arbete och det föreslås att varje skola ska ha en särskild polis knuten till sig.

Bakgrund

Drogtester av barn under 15 år

Den 1 juli 2010 infördes en möjlighet att vidta tvångsvisa drogtestar av barn under 15 år som misstänks för att olovligen ha brukat narkotika (prop. 2009/10:105, bet. 2009/10:JuU25, rskr. 2009/10:316). Enligt 36 b § LUL får den som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder olovligen ha brukat narkotika kroppsbesiktigas genom att man tar prov från kroppen och provet undersökas om det kan antas vara nödvändigt för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för den unge.

Regeringen gav Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att utvärdera om denna ändring och övriga ändringar som vid detta tillfälle gjordes i LUL hade fått önskad effekt.

Brå redovisade i december 2014 uppdraget i rapporten *Brott begångna av barn – en utvärdering av ändringarna i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare under 15 år* (rapport 2014:20). Enligt rapporten har polisens nya möjlighet att genomföra drogtest på barn under 15 år inte utnyttjats särskilt ofta. Drogtester förekom endast totalt sett i 2 procent av ärendena. Uppräknat till hela året innebär det att knappt 200 barn drogtestades av polisen 2012. Både polisen och socialtjänsten upplevde emellertid att drogtestar gjorts i nödvändig omfattning. Vidare ansåg polisen att den nya möjligheten i praktiken inte använts i särskilt stor omfattning. Det framkom också att vissa poliser avstod från att genomföra drogtestar av barn under 15 år för att de var osäkra på vad lagen innebär och rädda för att göra fel. Den främsta orsaken till att polisen inte genomförde fler drogtestar var dock att behovet inte var större, enligt de poliser som intervjuats.

Som ovan angetts beslutade regeringen den 19 december 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över regelverket för utredningar mot barn som misstänks för brott (dir. 2019:103). Inom ramen för den utredningen ska

utredaren bl.a. utvärdera bestämmelserna om drogtester av barn under 15 år som misstänks för brott och bedöma om de är ändamålsenligt utformade samt lämna förslag på de författningsändringar och andra åtgärder som bedöms nödvändiga för att säkerställa att drogtester kan genomföras i tillräcklig omfattning. Uppdraget ska redovisas den 21 juni 2021.

Brottsförebyggande insatser för unga

Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program

Regeringen överlämnade i mars 2017 skrivelsen Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program (skr. 2016/17:126) till riksdagen. I skrivelsen presenterade regeringen ett nationellt brottsförebyggande program som syftade till att skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället. Programmet skulle också bidra till att stimulera och entusiasmera fler berörda aktörer att vidta brottsförebyggande åtgärder och att utveckla samverkan, såväl på nationell som på regional och lokal nivå. När det gällde unga lagöverträdare skulle regeringen bl.a. verka för

- att föräldrar och andra vuxna som är betydelsefulla för barn och unga som är i riskzonen för att hamna i kriminalitet involveras och får stöd och hjälp inom ramen för de identifierade brottsförebyggande aktörernas arbete
- att sociala insatsgrupper eller motsvarande individuellt riktad samverkan utvecklas till stöd för unga som har begått brott
- att arbetet med att minska tillgången till alkohol och droger ges fortsatt hög prioritet
- att insatserna för att individer ska lämna kriminella eller extremistiska grupperingar utvecklas
- att det utvecklas fler insatser mot våldsutövare på nationell och lokal nivå
- att insatserna för att motverka återfall i brott utvecklas och förstärks.

Regeringen uppgav att ett ungdomsperspektiv alltid ska finnas med i planering, genomförande och uppföljning av brottsförebyggande insatser som rör unga. Det handlade om att ta beslut utifrån kunskap om ungas levnadsvillkor, om att betrakta ungdomar som en mångfald av individer och om att inkludera unga i beslutsprocessen.

Regeringen konstaterade också att situationen i socialt utsatta områden krävde särskild uppmärksamhet.

Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i programmet Tillsammans mot brott

I december 2020 överlämnade regeringen skrivelse 2020/21:63 till riksdagen. I skrivelsen redovisar regeringen de åtgärder som har vidtagits och beslutats i förhållande till de målsättningar för den brottsförebyggande arbetsprocessen och arbetets inriktning som beskrivs i programmet Tillsammans mot brott. När det gäller förstärkta insatser för barn och unga i riskzonen uppges att en rad

åtgärder vidtagits för att stärka förutsättningarna för skyndsamma och samordnade insatser för barn och unga i riskzonen för kriminalitet.

Regeringen uppger (s. 24 f.) att det i augusti 2018 beslutades om en nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd. Strategins tyngdpunkt ligger på stöd som riktas till alla föräldrar men omfattar även riktat stöd till föräldrar vars barn tillhör en riskgrupp eller har akuta problem. Länsstyrelserna har fått i uppdrag att under 2018–2021 stödja kommuner, regioner och andra föräldraskapsstödjande aktörer i att utveckla ett kunskapsbaserat, samordnat, långsiktigt och i huvudsak universellt stöd i föräldraskapet till föräldrar med barn upp till 18 år i respektive län. Under 2019 påbörjades också ett samarbete mellan länsstyrelserna för att ytterligare stärka strukturerna för regional samverkan inom olika sakområden och uppdrag på det sociala området, bl.a. föräldraskapsstödsarbetet. Vidare har Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) fått i uppdrag att på nationell nivå stödja genomförandet av strategin samt följa upp utvecklingen under perioden.

I skrivelsen uppger regeringen även att Socialstyrelsen har fått flera regeringsuppdrag som syftar till att utveckla socialtjänstens insatser för barn och unga som riskerar att utveckla ett kriminellt beteende. Under 2018–2019 hade myndigheten i uppdrag att främja kompetens- och kvalitetsutveckling inom den sociala barn- och ungdomsvården. Som en del av uppdraget färdigställde Socialstyrelsen våren 2020 ett omfattande stödpaket för socialtjänstens arbete med barn och unga som begår brott eller uppvisar annat normbrytande beteende. Uppdraget har förnyats för perioden 2020–2022 och kompletterats med ett uttalat brottsförebyggande fokus genom att utvidgas till att omfatta åtgärder för stärkt samverkan mellan socialtjänst, polis och andra relevanta aktörer i det brottsförebyggande arbetet. Uppdraget ska slutredovisas senast i mars 2023. Med anledning av uppdraget har Socialstyrelsen tagit initiativ till arbetsgrupper för strategisk och operativ samverkan med Polismyndigheten och Skolverket kring lokalt brottsförebyggande arbete. Med utgångspunkt i uppdraget arbetar Socialstyrelsen vidare med ett kunskapsstöd om insatser i öppen- och slutenvård för barn och unga med hög risk för fortsatt brottsligt eller annat normbrytande beteende samt en kartläggning av bästa tillgängliga kunskap om metoder inom socialt arbete, polis och skola för att motverka att barn och unga begår brott.

Regeringen uppger att Socialstyrelsen även har fått i uppdrag att genomföra en forskningsstudie om tidiga insatser för barn och unga som lagförts för narkotikabrott. Syftet är att undersöka vilka insatser som visat sig ha betydelse för att motverka missbruk och kriminalitet i målgruppen. Uppdraget ska slutredovisas den 15 juni 2021.

När det gäller förebyggande insatser enligt LVU, s.k. mellantvång, uppger regeringen att Socialstyrelsen på uppdrag av regeringen i juni 2019 publicerade en vägledning om tillämpningen av mellantvång i LVU. Inom ramen för regeringens 34-punktsprogram mot gängkriminaliteten har Socialstyrelsen vidare fått i uppdrag att lämna förslag på hur socialtjänstens möjligheter att besluta om öppna insatser utan samtycke för barn och unga kan

öka, i syfte att kunna gripa in tidigare och i fler situationer. Uppdraget ska redovisas senast den 31 maj 2021.

Vidare uppger regeringen att den har tillsatt den ovan nämnda utredningen om förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott (dir. 2019:103) i syfte att stärka förutsättningarna för tidiga ingripanden och hindra en negativ spiral med fortsatt brottslighet. Uppdraget ska redovisas senast den 21 juni 2021.

Regeringen uppger också att Skolverket och Socialstyrelsen i mars 2017 fick i uppdrag att genomföra ett treårigt utvecklingsarbete i syfte att stärka samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten så att barn och unga får tidiga och samordnade insatser. Uppdraget har sedan, som en del av 34-punktsprogrammet, utvidgats. Bland annat inledde Socialstyrelsen och Polismyndigheten inom ramen för uppdraget under 2019 ett arbete för utvecklad samverkan kring brottsförebyggande insatser för barn och unga i socialt utsatta områden. I april 2019 arrangerade myndigheterna ett seminarium med fokus på hur samverkan kan stärkas och utvecklas när det gäller barn 11–14 år med ett normbrytande beteende, i syfte att kunna nå riskgruppen med skyndsamma och samordnade insatser.

Slutligen uppger regeringen att det, inom ramen för 34-punktsprogrammet, har aviserats åtgärder som syftar till att motverka rekrytering av barn och unga till kriminalitet. Det handlar exempelvis om satsningar på fältassistenter på kvällar och helger i socialt utsatta områden. Regeringen har även tillsatt en utredning som bl.a. ska föreslå ändringar i lagstiftningen som innebär en skärpt straffrättslig reaktion mot dem som involverar unga i kriminalitet (dir. 2020:62). Uppdraget ska redovisas senast den 11 juni 2021.

I slutet av skrivelsen redovisar regeringen sin samlade bedömning av arbetet hittills och den fortsatta inriktningen av det långsiktiga brottsförebyggande arbetet. Regeringens huvudsakliga bedömning är att arbetet med att genomföra det nationella brottsförebyggande programmet har bidragit till att det nu finns bättre förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i samhället. De omfattande åtgärder som har initierats sedan programmet antogs bedöms få ytterligare positiva effekter för det brottsförebyggande arbetet framöver. De övergripande målsättningarna i programmet ligger fast, och regeringen avser att med oförminskad kraft fortsätta att verka enligt de intentioner och åtaganden som redovisas i programmet.

Brottsförebyggande rådets rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige

I mars 2019 överlämnade Brå den tredje årsrapporten för det brottsförebyggande arbetet i Sverige till regeringen (Det brottsförebyggande arbetet i Sverige - Nuläge och utvecklingsbehov 2019). Syftet är att beskriva det brottsförebyggande arbetet lokalt, regionalt och nationellt samt att sammanfatta slutsatser och utvecklingsbehov.

När det gäller det brottsförebyggande arbetet på nationell nivå för unga lyfter Brå bl.a. fram att Socialstyrelsen på uppdrag av regeringen har genomfört och publicerat en pilotstudie om vård och behandling till barn och unga

som lagförts för brott (Socialstyrelsen, 2018-3-22) som undersöker socialtjänstens insatser för barn och unga som lagförts för narkotikabrott. Till följd av pilotstudien föreslår Socialstyrelsen forskning i form av två delstudier. Den första inriktar sig på att identifiera vilka tidiga insatser som motverkar missbruk och förebygger kriminalitet. Den andra studien ska studera de modeller som tillämpas för att uppmärksamma barn och unga i ett utvecklingsfokuserat perspektiv.

Vidare framgår det av rapporten att regeringen i januari 2018 beslutade att Socialstyrelsen ska fortsätta med stödet inom den sociala barn- och ungdomsvården till kommunerna, genom att tillföra 360 miljoner kronor samt 100 miljoner kronor till kommunerna för att öka kompetensen om psykisk ohälsa hos de barn och unga som socialtjänsten kommer i kontakt med. Målsättningen är att dessa förebyggande insatser ska få färre unga att hamna i utsatta situationer, kriminalitet eller missbruk. Regeringen beslutade också att Socialstyrelsen tillsammans med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) samt civilsamhället ska sprida kunskap inom barn- och ungdomsvård. Samtliga satsningar pågick till 2020.

Brå genomförde också ett nationellt rådslag 2018 med anledning av myndighetens regeringsuppdrag att skapa en nationell nätverksstruktur för brottsförebyggande arbete. De tjugofyra nationella aktörer som omnämns i det brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott var inbjudna att delta i rådslaget, och de framhöll vikten av gemensamma kommunikations- och implementeringsinsatser. Rådslaget tydliggjorde att nationella nätverk behövs för att stärka det brottsförebyggande arbetet med bl.a. nya nätverk för att exempelvis hindra unga från att utveckla en kriminell livsstil.

Avhopparverksamhet

Regeringen gav den 19 december 2019 Kriminalvården, Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram ett gemensamt nationellt avhopparprogram som ska bidra till att förstärka samhällets stöd till individer som vill lämna kriminella eller våldsbejakande extremistiska miljöer och grupperingar. Uppdraget har samordnats av Kriminalvården.

En slutredovisning av uppdraget lämnades till regeringen i slutet av februari 2021 (KV 2020-1460). I slutredovisningen anförts (s. 7) att barn och unga som har behov av förebyggande och motiverande insatser för att inte involveras i kriminella eller våldsbejakande extremistiska miljöer eller grupperingar bedöms omfattas av den lagstiftning som är styrande för socialtjänsten i landets kommuner. Behov av samordnade och strukturerade brottsförebyggande insatser för denna grupp understryks men hanteras inte vidare inom slutredovisningen.

Vidare uppges (s. 17 f.) att myndigheternas rekommendation är att barn i normalfallet inte ska omfattas av den nationella samordningsstrategin för avhopparverksamhet eftersom det finns lagstiftning kring arbetet med barn. Genom denna lagstiftning har socialtjänsten ett tydligt ansvar för gruppen och

befogenhet att besluta om eller initiera ett brett register av mer eller mindre ingripande insatser för att i samverkan med andra aktörer säkerställa att barns behov av skydd och stöd tillgodoses. I slutredovisningen menas dock att barn inte ska uteslutas från möjligheten att få del av den specialistkunskap som finns inom avhopparverksamheterna. Vidare anförts att en särskilt viktig grupp av barn och unga att ta hänsyn till är de individer som döms enligt lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU) eller som placeras enligt LVU. Inom dessa grupper finns återkommande behov av stöd för att lämna kriminella eller våldsbejakande extremistiska miljöer och grupperingar. I den utslussningsplanering som Statens institutionsstyrelse i samråd med hemkommunens socialtjänst ska ta fram behöver behov av kontakt med avhopparverksamhet under och efter placeringen utredas och organiseras. Inom såväl socialtjänsten som Statens institutionsstyrelse behöver det säkerställas att det finns kompetens för att kunna identifiera barns och ungas behov av avhopparverksamhet.

Kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete

I november 2019 beslutade regeringen om en utredning om kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete (dir. 2019:94). Utredaren ska bl.a.

- beskriva och analysera verksamheter inom kommunerna som kan bidra till det brottsförebyggande arbetet
- föreslå hur ett lagstadgat kommunalt ansvar för det brottsförebyggande arbetet bör utformas och vilka verksamheter som bör omfattas av ett sådant ansvar
- lämna förslag som bidrar till att kommunerna på ett effektivt sätt kan fullgöra sitt ansvar för det brottsförebyggande arbetet

Uppdraget, som är en del av regeringens 34-punktsprogram mot gängkriminaliteten, ska redovisas senast den 15 juni 2021.

Frivårdsinsatser för unga lagöverträdare

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2020 framgår följande (s. 50):

Generellt särskiljer frivården inte insatser efter ålder, utan ser till individens risk för återfall i brott och kriminogena behovsområden. En del insatser kan dock vara aktuella för unga, särskilt med koppling till kriminella nätverk. Här är några exempel:

Försöksverksamheten med inslussningsgrupper i Göteborg har haft fyra klienter under 21 år, varav två tillhörde kriminella nätverk. Insatsen är ett bra exempel på samverkan mellan socialtjänsten, polisen och Kriminalvården med flera.

Behandlingsprogrammet Entré riktar sig bland annat till personer med koppling till organiserad brottslighet. Kriminalvården har dock inte följt upp hur många unga som nås av denna insats.

Regeringsuppdraget om försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare under 18 år fortsatte under 2020. Under

2020 var det dock inga ärenden i försöksverksamheten som var aktuella för personutredning.

Det stora utvecklingsområdet för frivården när det gäller unga är den nya påföljden ungdomsövervakning, som förbereddes intensivt under 2020. Målgruppen (personer från 15 och upp till 18 år) är en åldersgrupp som frivården tidigare endast har mött undantagsvis. 2019 hade frivården 17 klienter under 18 år som verkställde en frivårdspåföljd. Implementeringen kräver nytt systemstöd, nya föreskrifter, handböcker med mera, vilket började förberedas under 2020. En viktig del i förberedelserna var samverkan. Samverkan med socialtjänsten kommer att vara en grundläggande förutsättning för verkställande av påföljden. Samverkan med andra instanser kommer också att behöva utvecklas, till exempel med polisen.

Sekretess mellan myndigheter

Offentlighets- och sekretesslagen

Den 1 januari 2013 infördes en ny sekretessbrytande bestämmelse i 10 kap. 18 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, som innebär att en uppgift som rör en enskild som inte fyllt 21 år i vissa fall ska kunna lämnas från socialtjänsten till polisen utan hinder av sekretess. En uppgift får lämnas under förutsättning att det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet och uppgiften kan antas bidra till att förhindra detta samt att det med hänsyn till socialtjänstens planerade eller pågående insatser för den unge eller av andra särskilda skäl inte är olämpligt att uppgiften lämnas ut. Bestämmelsen omfattar inte uppgifter som avser misstankar om att den unge har begått ett visst konkret brott. Sådana uppgifter ska även fortsättningsvis endast få lämnas under de förutsättningar som gällde tidigare (prop. 2011/12:171, bet. 2012/13:JuU5, rskr. 2012/13:60).

Enligt 10 kap. 20 § OSL hindrar inte sekretess inom socialtjänsten för uppgift om en enskilds personliga förhållanden att en uppgift som behövs för ett omedelbart polisiärt ingripande lämnas till Polismyndigheten när någon som kan antas vara under 18 år påträffas av personal inom socialtjänsten under förhållanden som uppenbarligen innebär överhängande och allvarlig risk för den unges hälsa eller utveckling, eller om den unge påträffas när han eller hon begår brott. När det gäller misstankar om begångna brott i övrigt föreskrivs i 10 kap. 23 § OSL att en uppgift som bl.a. är sekretessbelagd hos socialtjänsten endast får lämnas till en åklagarmyndighet, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller någon annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brottet om misstanken angår

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år
2. försök till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller
3. försök till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år, om gärningen innefattat försök till överföring av sådan allmänfarlig sjukdom som avses i 1 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168).

Brås rapport om informationsdelning mellan socialtjänst och polis

Regeringen gav i oktober 2019 Brå i uppdrag att undersöka förutsättningarna att dela information mellan olika aktörer i arbetet med att förebygga brott och att vid behov lämna förslag till åtgärder (Ju2019/03304/KRIM). Brås uppgift var att utvärdera hur bestämmelsen i 10 kap. 18 a § OSL tillämpas i det lokala förebyggande arbetet och bedöma om det finns några utvecklingsbehov. I uppdraget ingick vidare att mer allmänt belysa behov av och förutsättningar för att dela uppgifter om individer och brott samt andra uppgifter som är av betydelse för det lokala brottsförebyggande arbetet. Uppdraget skulle ha huvudfokus på informationsdelning mellan polis och kommun, men i möjligaste mån även omfatta en analys av vilka behov som finns av informationsdelning med andra aktörer.

Brå redovisade i februari 2021 rapporten Informationsdelning mellan socialtjänst och polis, i brottsförebyggande arbete med barn och unga (2021:2).

I rapporten uppger Brå (s. 9) att många aktörer upplever att sekretessen genomgående utgör ett hinder för informationsdelning i det brottsförebyggande arbetet. Bland de respondenter i enkäten som varit involverade i brottsförebyggande samverkan har 62 procent av poliserna och 47 procent av enhetscheferna inom socialtjänsten upplevt sekretess som ett problem det senaste året. Enligt Brå visar rapporten en mångfasetterad bild som inkluderar kunskapsbrist, osäkerhet och olika tolkningar kring befintlig lagstiftning.

Brå uppger vidare (s. 10) att problemet som många medarbetare inom polisen och socialtjänsten gett uttryck för handlar om avsaknaden av vägledning kring hur lagen ska tillämpas i enskilda fall, snarare än bestämmelsernas utformning. Det råder en osäkerhet om hur sekretesslagstiftningen ska tillämpas samt om när information förväntas delas, och i så fall vilken. Detta medför ofta att information inte heller delas mellan myndigheterna i de fall som exemplifieras i lagstiftningens förarbeten.

Brå uppger att även de jurister som ska vara ett stöd vid tillämpningen anser att sekretesslagstiftningen är snårig. I vissa fall upplevs lagstiftningen som otydlig, men i andra fall tycks den mer vara komplicerad att tillämpa. Otydligheten anses leda till att såväl för mycket som för lite information delas, i både strategiska och operativa sammanhang. I många fall leder en osäkerhet till att information inte delas mellan myndigheter genom att man ”tar det säkra före det osäkra”. I andra fall medför upplevelsen av en svårtolkad lagstiftning att aktörer riskerar att bryta mot sekretessen utan lagstöd. Förutom att sekretesslagstiftningen ses som komplicerad, är många rädda för att göra fel på grund av det personliga ansvar som följer av straffbestämmelsen om brott mot tystnadsplikten.

När det gäller bestämmelsen i 10 kap. 18 a § OSL uppges (s. 11) att kännetecknandet om bestämmelsen och hur den ska tillämpas är låg hos såväl polis som socialtjänst i de sju kommuner där det genomförts fördjupade intervjustudier. Trots att bestämmelsen infördes 2013 är det påtagligt att det har varit svårt att nå ut med kunskap om dess existens och tillämpning.

Vidare uppger Brå (s. 13) att informationsdelning mellan kommuner ses som problematisk eftersom det saknas rutiner för det, t.ex. när brottsaktiva unga personer flyttar mellan kommuner.

Brå bedömer (s. 14) att de problem som aktörer upplever att sekretessen utgör inte nödvändigtvis skulle lösas genom ny lagstiftning. Ett första steg vore i stället att tillmötesgå kraven på förtydliganden om hur lagstiftningen bör tolkas och tillämpas i praktiken. Brå förordar att de berörda myndigheterna, som Socialstyrelsen, Skolverket, Polismyndigheten och Sis, tar fram tydligare vägledningar och riktlinjer för hur de sekretessbrytande bestämmelserna kan tolkas i det vardagliga arbetet. Brå föreslår även att en nationell professionsöverskridande och gemensam utbildning tas fram, i syfte att höja kunskapsnivån hos enskilda handläggare, men även hos de stödfunktioner som handläggarna kan vända sig till för att få vägledning, i första hand jurister vid polis och kommun. Slutligen bedömer Brå också att det behövs nationella riktlinjer för delning av sekretessbelagd information mellan kommuner. Sådana riktlinjer skulle underlätta för olika aktörer att veta vad som förväntas och på så sätt underlätta delning av information såväl inom som mellan kommuner.

Ungdomsrånen

Enligt 8 kap. 5 § brottsbalken är straffskalan för rån lägst ett års fängelse och högst sex års fängelse. För grovt rån är straffskalan lägst fem och högst tio år.

Enligt Brå visar skolundersökningen om brott 2019 att totalt 2,8 procent av eleverna uppger att de utsatts för rån under 2019, men skillnaderna mellan tjejer och killar är stora. Andelen killar som uppger att de utsatts för rån under de senaste tolv månaderna är mer än tre gånger så stor (4,1 procent) som motsvarande andel av tjejerna (1,2 procent). Bland killar har andelen utsatta ökat med ungefär 1 procentenhet 2019, efter att ha legat runt 3 procent 2015 och 2017. Bland tjejer har andelen utsatta däremot legat stabilt sedan 2015.

Justitie- och migrationsminister Morgan Johansson anförde den 24 september 2020 bl.a. följande i ett svar på en interpellation om åtgärder mot ungdomsrånen (ip. 2020/21:8):

Regeringen ser allvarligt på att de anmälda ungdomsrånen ökat de senaste åren. Personrån är brott som utöver ekonomiska och fysiska skador även kan orsaka rädsla och oro lång tid efter brottet. Personrån kan också indikera fortsatt brottslighet bland unga individer som begår sådana brott.

Polismyndigheten arbetar aktivt mot denna typ av brottslighet, bland annat genom ökad polisiär närvaro på platser och tider där sådana brott ofta begås. För att vända utvecklingen krävs också en bredd av åtgärder från exempelvis socialtjänst, hälso- och sjukvård och skola.

Regeringen bedriver ett omfattande arbete med att stärka och utveckla det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbetet. Vi har hittills nått halvvägs till målet om 10 000 fler anställda vid Polismyndigheten, vilket skapar väsentligt bättre förutsättningar för en ökad polisiär närvaro lokalt. Vi har skärpt straffen för en lång rad brott, bland annat grovt rån, och gett

myndigheterna nya brottsbekämpande verktyg. Regeringens brottsförebyggande satsning skapar även förutsättningar för ett långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället.

Hösten 2019 presenterade regeringen 34-punktsprogrammet, det största paketet mot gängkriminalitet i Sverige någonsin, med åtgärder på både kort och lång sikt. Nu pågår ett intensivt arbete för att genomföra programmet, som även förbättrar förutsättningarna för arbete mot annan brottslighet.

Flera av åtgärderna i 34-punktsprogrammet riktas helt eller delvis mot unga lagöverträdare. Det handlar exempelvis om förbättrade utredningsåtgärder när barn misstänks för brott, ökade möjligheter för socialtjänsten att ingripa och ytterligare resurser till LVU-placeringar. 34-punktsprogrammet innehåller även flera straffrättsliga åtgärder som är relevanta när vi talar om rån, exempelvis införandet av påföljden ungdomsövervakning, där den unge som utgångspunkt ska få så kallad helghemarest, ett förbud att lämna bostaden under helgkvällar och helgnätter.

Regeringen har också remitterat ett förslag om att slopa ungdomsreduktionen för unga myndiga vid brott med minimistraff ett års fängelse eller mer. Detta omfattar även rån och innebär att straffet kommer att fördubblas för en 18-åring som döms för ett sådant brott.

Enligt regeringen är det mycket viktigt att barn och unga som är i riskzonen för att dras in i kriminalitet eller missbruk får nödvändiga stödinsatser. På regeringens uppdrag pågår ett utvecklingsarbete kring tidiga och samordnade insatser och en förbättrad samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Inom ramen för 34-punktsprogrammet har arbetet utvidgats till att även omfatta särskilda och riktade insatser mot riskgrupper bland barn och unga i socialt utsatta områden. Vidare utreds frågan om skärpta straff för dem som involverar unga i kriminalitet.

De som drabbats av brott måste få hjälp och stöd. Regeringen har genomfört en omfattande satsning på samhällets brottsofferstödjande organisationer. Regeringen har också förbättrat möjligheterna för brottsoffer och vittnen att delta i rättegångar genom videokonferens. I en pågående utredning behandlas bland annat frågor om vittnesskydd och vittnesstöd.

Enligt regeringen är en bred och utbyggd välfärd grunden för ett väl fungerande samhälle. I arbetet för ökad trygghet och minskad brottslighet är skattefinansierade verksamheter som rättsväsen, socialtjänst och skola centrala. Regeringen prioriterar mer medel till välfärden, inte mindre. Inte minst behöver verksamheter som bidrar till det brottsbekämpande och brottsförebyggande arbetet vara i fokus.

Zonförbud och visitationszoner

Enligt 19 § andra stycket 1 polislagen (1984:384) kan en polis, under vissa omständigheter och i syfte att förebygga brott mot liv eller hälsa, kroppsvisitera en person i den utsträckning det behövs för att söka efter vapen eller andra farliga föremål som är ämnade att användas vid brott mot liv eller hälsa. Detta får ske om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att ett sådant föremål kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken.

Inrikesminister Mikael Damberg anförde den 13 oktober 2020 bl.a. följande i ett svar på en interpellation om visitationszoner (ip. 2020/21:8):

Fru talman! Louise Meijer har frågat mig om jag avser att införa möjligheter till visitationszoner och till att avlyssna gängkriminella personer utan konkret brottsmisstanke. [...]

Med 34-punktsprogrammet genomför vi det största paketet mot gängkriminaliteten någonsin i Sverige. Programmet omfattar åtgärder på både kort och lång sikt. Vi ger nya verktyg till myndigheterna och skärper straffen, men vi genomför också långsiktiga insatser för att strypa gängens nyrekrytering.

Visitationszoner ingår inte i 34-punktsprogrammet. Som Louise Meijer angett har jag förklarat detta med att det är oklart om visitationszoner är ett effektivt verktyg mot skjutningar och annan gängkriminalitet, samtidigt som det finns risker förknippade med förslaget.

Polisens samarbete med andra aktörer

När det gäller det brottsförebyggande arbetet anförde regeringen i budgetpropositionen för 2019 att det i de flesta kommuner finns samverkansöverenskommelser och medborgarlöften som utgör grunden för samarbetet mellan kommun och polis på området (prop. 2018/19:1, utg.omr. 4 s. 24 f.). Det finns vidare ett lokalt brottsförebyggande råd eller motsvarande i 85 procent av de kommuner som deltagit i undersökningen. Samverkan mellan kommun och polis är etablerad i det brottsförebyggande arbetet men det är viktigt att i högre grad involvera även andra aktörer. I dagsläget uppger många kommuner och kommunpoliser att de samverkar med andra aktörer i samhället utöver kommun och polis. Exempelvis uppger drygt 60 procent av kommunerna och närmare 80 procent av kommunpoliserna att de samverkar med civilsamhället. Samverkan med näringslivet sker i något mindre utsträckning än med civilsamhället.

Polisen har även vidtagit en rad andra åtgärder för att stärka den lokala närvaron och tillgängligheten. En av de viktigaste utgångspunkterna för arbetet med omorganiseringen av polisen var att stärka den lokala närvaron och tillgängligheten. I varje kommun ska det t.ex. finnas en kommunpolis som driver samverkan med kommunen och lokalsamhället. Ytterligare en satsning är områdespoliserna, som ansvarar för det brottsförebyggande arbetet inom ett utpekad område. Förutom förbättrad samverkan mellan polisen och kommunen rör det sig om bl.a. förbättrad medborgardialog och medborgarlöften. Antalet medborgarlöften och samverkansöverenskommelser har ökat och finns nu med i nästan alla kommuner.

I Polismyndighetens årsredovisning för 2020 uppges bl.a. följande om polisens samverkan med kommunerna (s. 33):

Samverkan med andra samhällsaktörer är en förutsättning för att Polismyndighetens brottsförebyggande insatser ska ge effekt. Många av de insatser mot brott som aktualiseras när polisen arbetar kunskapsbaserat är sådana som polisen inte kan genomföra ensam.

[...] Polismyndigheten har en samverkansöverenskommelse med nästan 90 procent av kommunerna.

Kommunerna är polisens främsta samverkanspartner i det lokala brottsförebyggande arbetet. [...] Inom kommunerna är det framför allt trygghetssamordnare, skola, socialtjänst/fältassistenter och kommunala

ordningsvakter/väktare som polisen samverkar med. [...] En stabil kommunpolisresurs och ett ökande antal kommuner med särskilda brottsförebyggande samordnare är faktorer som bidrar till en hög nivå av samverkan.

Tidigare riksdagsbehandling

Drogtester av barn under 15 år

Riksdagen tillkännagav i februari 2018 för regeringen att möjligheten att drogtesta barn under 15 år bör utvärderas i syfte att säkerställa att sådana tester kan genomföras i tillräcklig omfattning (bet. 2017/18:JuU18, rskr. 2017/18:175). Utskottet ansåg då att det fanns anledning att titta närmare på bestämmelsen i 36 b § LUL om drogtestar av barn under 15 år och dess tillämpning. Enligt utskottet borde fler barn drogtestas vid misstanke om brott för att samhället ska kunna fånga upp dem i ett tidigt skede i missbruket. Av den utvärdering som Brå genomfört framgick dock att möjligheterna inte utnyttjats särskilt ofta och att vissa poliser dessutom avstod från att drogtesta barn på grund av osäkerhet på lagens innebörd. Enligt utskottets mening fanns det därför anledning att utvärdera bestämmelsen för att säkerställa att sådana tester skulle kunna genomföras i tillräcklig omfattning.

Utskottet har därefter vid två tillfällen behandlat yrkanden om drogtestar av barn under 15 år, senast vid beredningen av motioner från allmänna motions-tiden 2019/20. Utskottet vidhöll då sin tidigare uppfattning att det är viktigt med tidiga insatser för att motverka framtida brottslighet bland barn som befinner sig i riskzonen för att hamna i kriminalitet samt att möjligheten att drogtesta barn under 15 år är en sådan insats. Mot bakgrund av att riksdagen redan tillkännagett för regeringen att titta närmare på möjligheten att drogtesta barn under 15 år och hur bestämmelsen tillämpas samt att regeringen hade tillsatt en utredning som bl.a. skulle utvärdera bestämmelsen om drogtestar av barn under 15 år fanns det enligt utskottet inte någon anledning för riksdagen att då ta några ytterligare initiativ i frågan. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. (bet. 2019/20:JuU30 s. 8 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:177).

Regeringen ansåg att tillkännagivandet om drogtestar av barn var slutbehandlat genom det uppdrag som gavs till den tillsatta utredningen. Riksdagen delade dock inte denna uppfattning, och tillkännagivandet står därför åter som öppet (skr. 2020/21:75 s. 60 f.).

Brottsförebyggande insatser för unga

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat motionsyrkanden om brottsförebyggande insatser för unga. Vid beredningen av yrkanden från allmänna motionstiden 2019/20 avstyrkte utskottet ett yrkande om att ge en utredare i uppdrag att ge förslag på lämpliga brottsförebyggande åtgärder och anpassat verkställighetsinnehåll för den nya grupp unga vuxna från socialt utsatta områden som allt oftare förekommer på de svenska anstalterna. Utskottet

avstyrkte även ett yrkande om förstärkt stöd till unga som vill lämna destruktiva grupper och sammanhang och ett yrkande om åtgärder för att motverka ungdomsbrottsligheten, bl.a. genom tidiga förebyggande insatser (2019/20:JuU30 s. 8 f.). Utskottet anförde att det på flera håll i samhället arbetas med brottsförebyggande åtgärder, t.ex. genom det nationella brottsförebyggande programmet. Vidare konstaterade utskottet att regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att utreda och lämna förslag om hur kommunerna kan få ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet (dir. 2019:94) samt att Socialstyrelsen, som en del i regeringens särskilda åtgärder mot gängkriminalitet, hade fått i uppdrag att ta fram förslag på ökade möjligheter till öppna insatser utan samtycke, s.k. mellantvång. Dessutom pågick ett arbete med att ta fram ett nationellt avhopparprogram. Slutligen noterade utskottet att Kriminalvården genom projekt Unga även hade fått en plattform för att fortsätta med utvecklingsarbete för unga inom Kriminalvården. Mot denna bakgrund fann utskottet inte anledning att göra någon annan bedömning än tidigare i dessa frågor. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:177).

I april 2021 tillkännagav riksdagen att ett nationellt kunskapscentrum och ett s.k. no entry-program för unga bör inrättas (bet. 2020/21:JuU17, rskr. 2020/21:240). Utskottet anförde att samhället har mycket att vinna på att förebygga brott, inte minst bland barn och unga. Som ett led i ett bättre brottsförebyggande arbete, och för att sprida kunskap om forskning och beprövande metoder för att förebygga brott, ansåg utskottet att regeringen borde se över möjligheterna att inrätta ett nationellt kunskapscentrum för brottsförebyggande arbete. Centrumet borde arbeta specifikt med insatser för brottsprevention och fungera som ett stöd till kommunerna när gäller arbetet med unga i riskzonen. Vidare borde kunskapscentrumet få i uppdrag att ta fram ett nationellt no entry-program för unga. Syftet med ett sådant program är att samla flera aktörer (t.ex. föräldrar och andra vuxna i den unges närhet, skola och relevanta myndigheter) och gemensamt arbeta för att stoppa den unges påbörjade kriminella karriär.

Vid samma tillfälle tillkännagav riksdagen också att fler socialarbetare bör vara tillgängliga utanför kontorstid. Utskottet anförde bl.a. att möjligheten att identifiera och nå fram till unga som mår dåligt eller är i riskzonen för att hamna i missbruk, kriminalitet och utanförskap är större på kvällar och helger än under dagtid på vardagar. Därför ansåg utskottet att fler yrkeskategorier än poliser och de som arbetar ideellt, t.ex. socialsekreterare, fältassistenter och andra kommunala tjänstemän som arbetar brottsförebyggande och med trygghetsskapande åtgärder, borde finnas tillgängliga även utanför kontorstid och träffa unga personer i större utsträckning än i dag.

Slutligen riktade riksdagen vid samma tillfälle även ett tillkännagivande om åtgärder och straffens innehåll för unga kriminella. Utskottet noterade att det i motioner hade uppmärksammats att en ny grupp av unga vuxna förekommer på fängelserna som innebär nya utmaningar för Kriminalvården. Enligt utskottet rörde det sig om män från socialt utsatta områden som har lågt

förtroende för myndigheter och som ofta redan i unga år är tungt kriminellt belastade och har missbruksproblem. Utskottet ansåg att det är viktigt att insatser som sätts in, t.ex. av Kriminalvården när straffen verkställs, är anpassade för att i så stor utsträckning som möjligt ge dessa personer tillräckligt stöd för att kunna fortsätta leva ett laglydigt liv på fri fot. Utskottet ansåg därför att en utredning borde tillsättas med uppdrag att, bl.a. utifrån erfarenheter i andra länder, ta ett samlat grepp om denna grupp individer och lämna förslag om såväl lämpliga brottsförebyggande åtgärder som verkställighetens innehåll särskilt anpassat för denna grupp.

Sekretesslagstiftningen

Utskottet ställde sig i början av 2018 bakom ett motionsyrkande om en utvärdering av sekretesslagstiftningen för att säkerställa att nödvändig information om unga kan delas mellan socialtjänsten och polisen inom ramen för myndigheternas arbete med att förhindra ungdomsbrottslighet (bet. 2017/18:JuU18). Utskottet ansåg att ett välfungerande samarbete mellan socialtjänsten och polisen är grundläggande för att kunna förhindra brott bland unga. Det fanns dock indikationer på att bestämmelser om sekretess fortfarande förhindrade att nödvändig information delades mellan socialtjänsten och polisen. Mot denna bakgrund ansåg utskottet att regeringen borde se över 2013 års lagändring och vilken effekt den haft samt undersöka om polisen och kommunerna har tillräcklig kunskap för att tillämpa sekretessreglerna på ett riktigt sätt. Utskottet föreslog att riksdagen skulle tillkännage detta för regeringen. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2017/18:175).

Utskottet har därefter vid två tillfällen behandlat och avstyrkt liknande yrkanden, senast vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2019/20. Utskottet anförde att det tidigare tillkännagivandet i frågan fortfarande bereddades inom Regeringskansliet och att det därför saknades anledning att göra ytterligare ett tillkännagivande i frågan (bet. 2019/20:JuU30, s. 9 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:177).

Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2020/21:75 s. 60).

Visitationszoner

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare avstyrkt motionsyrkanden om visitationszoner och zonförbud. Vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2017/18 anförde utskottet bl.a. att s.k. zonförbud inte är den rätta vägen att gå för att komma till rätta med den rådande situationen i särskilt brottsutsatta områden (2017/18:JuU13 s. 59 f.). Utskottet avstyrkte senast förra året flera yrkanden om visitationszoner i betänkande 2019/20:JuU25 (s. 79 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:256).

Polisens samarbete med skolan

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat motionsyrkanden om polisens kontakt med skolan. Senast våren 2019 anförde utskottet bl.a. att medborgarlöften tecknats i alla landets kommuner, vilket är ett sätt för polisen att bli mer närvarande och tillgänglig i lokalsamhället. Enligt utskottet lämpade sig dessa också väl för att utveckla samarbete mellan polisen och skolan, t.ex. för att utse en kontaktpolis per skola om det skulle anses lämpligt. Utskottet avstyrkte därför motionsyrkandena (bet. 2018/19:JuU15 s. 6 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:170).

Utskottets ställningstagande

Polisen använder sällan möjligheten att genomföra drogtestar av barn under 15 år i de fall det finns en misstanke om att dessa brukat narkotika. Av Brås rapport Brott begångna mot barn (2014:20) framgår att drogtestar utnyttjas endast i undantagsfall och att vissa poliser avstår från att genomföra drogtestar eftersom de är osäkra på vad lagen innebär. Enligt utskottets mening bör fler barn drogtestas vid misstanke om narkotikabruk för att fånga upp dem i ett tidigt skede i missbruket. På så sätt kan rätt behandling påbörjas snabbare och risken för ytterligare kriminalitet motverkas. Frågan är för närvarande föremål för utredning (dir. 2019:103), och regeringen bör därefter utan onödigt dröjsmål återkomma till riksdagen med förslag till förtydligad lagstiftning. Vad utskottet nu anför bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2020/21:645 (SD) yrkande 4 och 2020/21:3271 (L) yrkande 25.

Utskottet vidhåller vidare vad som tidigare sagts om brottsförebyggande insatser för unga, dvs. att arbete inom området redan pågår på flera håll i samhället. Det kan även noteras att riksdagen i april tillkännagav för regeringen (bet. 2020/21:JuU17) att ett nationellt kunskapscentrum bör inrättas bl.a. för att sprida kunskap om forskning och beprövande metoder för att förebygga brott. Därtill kommer utredningen som ska lämna förslag på hur kommunerna kan få ett lagstadgat ansvar för det brottsförebyggande arbetet (dir. 2019:94) att redovisas inom kort. Mot den bakgrunden anser utskottet inte att det behövs ett sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar i motion 2020/21:2957 (C) yrkande 10. Motionsyrkandet avstyrks.

När det gäller avhoppbarverksamhet för unga framgår det ovan att Kriminalvården nyligen redovisade uppdraget att ta fram ett nationellt avhoppningsprogram samt att frågan om unga avhoppare berörs i den slutredovisningen. Eftersom arbete på området därmed redan pågår ser utskottet i nuläget inte skäl att göra ett sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar. Motion 2020/21:2720 (MP) yrkande 7 avstyrks.

Som framgår ovan har andelen unga som verkställt en frivårdspåföljd hos frivården hittills varit mycket låg, och insatserna erbjuds inte efter ålder utan efter behov. Med anledning av den nya påföljden ungdomsövervakning pågår det dock ett utvecklingsarbete inom Kriminalvården för att t.ex. få samverkan

med socialtjänst och polis att fungera. Utskottet anser inte att det har framkommit skäl för riksdagen att göra ett sådant tillkännagivande som efterfrågas i motion 2020/21:3271 (L) yrkande 47. Motionsyrkandet avstyrks.

Socialtjänsten, polisen och andra myndigheter måste samverka så att brottsförebyggande åtgärder sätts in tidigt. För att detta ska kunna ske måste alla sekretesshinder för att information om unga ska kunna delas mellan polis och socialtjänst undanröjas. Det bör därför införas en ny huvudregel i OSL som innebär att myndigheter ska dela alla relevanta uppgifter i sin verksamhet med polisen och andra brottsbekämpande myndigheter om det behövs för att förhindra eller utreda brott som kan leda till fängelse. Utskottet föreslår att riksdagen tillkännager vad utskottet här anfört. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2020/21:3271 (L) yrkande 21 och 2020/21:3294 (M) yrkande 1.

Rånen mot unga har ökat under senare år, och alltför många av brotten förblir ouppklarade. Brotten sätter djupa spår hos dem som drabbas, och samhället behöver mycket tydligare markera mot den här brottsligheten. Ett problem är att det saknas tillräcklig kunskap om vad ökningen beror på. Det finns därför anledning att göra en bred kartläggning av personrånen. En sådan kartläggning bör undersöka brottslighetens karaktär, vilka som begår brotten, vilka som är brottsoffer och vad brotten får för konsekvenser för dem som drabbas. Förekomsten av och orsaken till förnedrande behandling av brottsoffret i samband med rånen bör också granskas och analyseras inom ramen för kartläggningen. Utredningen ska kunna ligga till grund för såväl förändrad lagstiftning som informationsinsatser och andra åtgärder för att förebygga framtida brott. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motion 2020/21:3294 (M) yrkande 19.

Utskottet är dock inte berett att i nuläget ställa sig bakom yrkandet om att höja minimistraffet för rån av normalgraden. Motion 2020/21:3294 (M) yrkande 18 avstyrks därför.

När det gäller visitationszoner vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning att det inte är rätt väg att gå för att komma åt de problem som motionärerna påtalar i motion 2020/21:3294 (M) yrkande 20. Motionsyrkandet avstyrks.

Slutligen vidhåller utskottet även sin tidigare uppfattning när det gäller polisens samarbete med skolan och avstyrker motion 2020/21:3307 (KD) yrkande 18.

Handläggningen av brott som begås av unga

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om

- ökad användning av bevistalan
- att inrätta särskilda ungdomsdomstolar
- jourdomstolar
- snabbare lagföring.

Detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Riksdagen avslår övriga motionsyrkanden om utredning av brott som begåtts av barn under 15 år och hemliga tvångsmedel.

Jämför reservation 13 (M, SD, KD), 14 (L), 15 (S, V, MP), 16 (S, C, V, MP), 17 (S, V, MP), 18 (S, V, MP) och 19 (M).

Motionerna

Utredning av brott som begåtts av barn under 15 år

Adam Marttinen m.fl. (SD) begär i kommittémotion 2020/21:645 yrkande 5 att fler brott som begås av barn under 15 år ska utredas. Ett liknande yrkande återfinns i kommittémotion 2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 24 där motionärerna bl.a. anför att brott som begås av minderåriga som huvudregel ska utredas i syfte att visa på allvaret i att mycket unga personer begår brott.

Bevistalan

I kommittémotion 2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 27 anför motionärerna att de vill att regeringen skyndsamt följer upp frågan om bevistalan så att åklagaren kan väcka bevistalan efter eget beslut. Detta bör vara regel vid fall av dödligt våld och vid grova sexualbrott. Ett liknande yrkande framställs i kommittémotion 2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 31.

Ungdomsdomstolar

Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) begär i kommittémotion 2020/21:3139 yrkande 35 att särskilda ungdomsdomstolar ska inrättas för att döma i LVU-mål och mål där barn och ungdomar under 18 år är åtalade för brott. Liknande förslag framställs i kommittémotionerna 2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 15 samt 2020/21:3529 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5.

I kommittémotion 2020/21:3529 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 6 begärs att ungdomsdomstolarna ska få en jourfunktion.

Snabbare lagföring

Johan Hedin m.fl. (C) anför i kommittémotion 2020/21:2957 yrkande 25 att de ungdomar som begår brott måste mötas av en snabb reaktion från samhället. Ett liknande yrkande framställs av Johan Pehrson m.fl. (L) i kommittémotion 2020/21:3271 yrkande 28. Motionärerna vill att regeringen skyndsamt tar fram de författningsförslag som behövs efter att utredningen Ett permanent snabbförfarande i brottmål och andra åtgärder för en snabbare lagföring av brott redovisats i slutet av april 2021.

Hemliga tvångsmedel

I kommittémotion 2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 10 anför motionärerna att man bör överväga att införa en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel även mot personer som är under 15 år. Enligt motionärerna anser vissa ungdomsåklagare att det är ett stort problem att hemliga tvångsmedel inte kan användas mot misstänkta under 15 år.

Bakgrund

Utredning av brott som begåtts av barn under 15 år och handläggning av ungdomsmål

I LUL finns det regler för hur polis, åklagare och domstol ska handlägga mål och ärenden om brott där den misstänkte inte har fyllt 21 år.

Av 4 § LUL framgår det att en förundersökning som gäller den som inte har fyllt 18 år och brott som kan ge fängelse ska bedrivas med en särskild skyndsamhet. Förundersökningen ska avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det är möjligt och senast inom sex veckor från dagen för delgivning av brottsmisstanke. Denna tidsfrist får endast överskridas om det är nödvändigt med hänsyn till att den misstänkte ska delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott eller med hänsyn till utredningens art eller andra särskilda omständigheter.

Om någon som inte har fyllt 18 år är skäligen misstänkt för ett brott ska vårdnadshavaren eller någon annan som ansvarar för den unges vård och fostran omedelbart underrättas och kallas till förhör som hålls med den unge (5 §). En företrädare för socialtjänsten ska enligt 7 §, om det är möjligt och det kan ske utan men för utredningen, närvara vid förhör med den som inte har fyllt 18 år och som är misstänkt för ett brott som kan ge fängelse.

I 29 § anges att ett mål mot den som inte har fyllt 21 år alltid ska behandlas skyndsamt.

Av 31 § första stycket LUL framgår det att när någon kan misstänkas för att före 15 års ålder ha begått ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott, ska en utredning om brottet inledas, om inte särskilda skäl talar emot det.

På begäran av socialnämnden får en utredning om brott även inledas i andra fall när det gäller någon som inte har fyllt 15 år, om socialnämnden bedömer att utredningen kan antas ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för den unge (31 § andra stycket). En sådan utredning får också inledas om det behövs för att klarlägga om någon som har fyllt 15 år har tagit del i brottet, om det behövs för att efterforska gods som man har kommit åt genom brottet eller som kan bli föremål för förverkande eller om det av andra skäl är av särskild betydelse med hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse (31 § tredje stycket).

Om någon misstänks för att ha begått ett brott före 15 års ålder får åklagaren enligt 38 § LUL, om det krävs ur allmän synpunkt, efter framställning av socialnämnden, Socialstyrelsen eller vårdnadshavarna för den unge, begära prövning hos domstol huruvida den unge har begått brottet (bevistalan).

När det slutligen gäller handläggningen av mål föreskrivs det i 25 § första stycket att om det inte möter något hinder ska mål i tingsrätt och hovrätt mot den som inte har fyllt 21 år handläggas av lagfarna domare som särskilt har utsetts av domstolen att handlägga sådana mål. Detsamma ska gälla i fråga om nämndemän som anlitas för tjänstgöring i sådana mål. I mål som rör brott på vilka endast böter kan följa får, enligt andra stycket, andra domare och nämndemän anlitas.

Bevistalan

I rapporten *Brott begångna av barn – en utvärdering av ändringarna i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare under 15 år* (2014:20) från Brå, konstateras bl.a. att när det gäller misstänkta som är under 15 år är de brott som andelsmässigt utreds mest de grova brotten, som rån, våldtäkt, grov misshandel och mordbrand. Om man jämför 2012 med 2005 har andelen utredda ärenden ökat för de grova brotten, medan de har minskat för de mindre grova brotten. Det tyder, enligt Brå, på att den lagändring som genomfördes 2010 haft effekt när det gäller att utreda fler allvarliga brott. Emellertid har drygt en fjärdedel av de grävsta brotten inte blivit utredda, vilket strider mot den nya lagen. Missar och okunskap tycks enligt rapporten vara de främsta orsakerna till att ärendena inte blivit utredda.

Åklagarmyndigheten har uppmärksammat frågan om barn under 15 år som misstänks för brott och presenterade i oktober 2018 en handbok, *Om handläggningen av ärenden och bevistalan där den som kan misstänkas är under 15 år*. Handboken innehåller såväl rättslig som praktisk vägledning i frågor som rör åklagares handläggning av utredningar enligt 31 § LUL.

Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott

Regeringen beslutade den 19 december 2019 att en särskild utredare ska se över regelverket för utredningar mot barn som misstänks för brott (dir. 2019:103). Syftet med översynen är att förbättra regelverket och säkerställa att en hög grad av rätts säkerhet och effektivitet upprätthålls i utredningar där barn

är misstänkta för brott. Tidiga och ändamålsenliga insatser från samhällets sida kan, enligt regeringen, hindra en negativ spiral med fortsatt brottslighet och bidra till att barnet får den hjälp och det stöd som han eller hon behöver. Uppdraget avser såväl utredningar mot barn som inte uppnått straffmyndighetsåldern som utredningar mot barn som är straffmyndiga.

Utredaren ska bl.a.

- analysera om de särskilda bestämmelser som rör utredningar om brott som barn under 15 år misstänks ha begått är ändamålsenliga och om de tillämpas på avsett sätt
- se över systemet med bevistalan och ta ställning till om även åklagare bör kunna initiera en bevistalan
- analysera om bestämmelserna om förhör med barn under 18 år som misstänks för brott är ändamålsenliga
- lämna förslag på de författningsändringar och andra åtgärder som bedöms nödvändiga.

I uppdraget ingår även att utreda om det ska vara möjligt att förordna ett juridiskt biträde för brottsoffret när ett barn under 15 år misstänks för brott.

Uppdraget, som är en del i regeringens åtgärder mot gängkriminaliteten, ska redovisas senast den 21 juni 2021.

Försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål

Den 19 oktober 2017 gav regeringen Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården, Domstolsverket, Attunda tingsrätt och Solna tingsrätt i uppdrag att, med bibehållen rättssäkerhet och kvalitet, förbereda och genomföra en försöksverksamhet i norra Stockholm med ett snabbförfarande i brottmål (Ju2017/08090/DOM). I ett första steg var målsättningen att brott skulle kunna utredas och lagföras inom cirka tio veckor från polisens ingripande och i ett andra steg inom cirka två till sex veckor. Försöksverksamheten har utvidgats flera gånger och ska enligt det senaste beslutet pågå t.o.m. den 31 december 2022 (Ju2020/01053/DOM).

I februari 2019 utvidgades försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare under 18 år med utgångspunkt i förslagen i promemorian Snabbare lagföring (Ds 2018:9). Målsättningen är att brott som utreds inom ramen för en polisledd förundersökning ska kunna lagföras inom tio veckor från polisens ingripande. Försöksverksamheten syftar också till att öka samverkan mellan polisen och socialtjänsten. I uppdraget ingår därför att Polismyndigheten ska ta initiativ till samverkansöverenskommelser med socialnämnden eller stadsdelsnämnden i berörda kommuner eller stadsdelar (Ju2018/02403/DOM och Ju2019/00513/DOM).

I juni 2020 gav regeringen Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården och Domstolsverket i uppdrag att fortsätta försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år efter den 31 december 2020. Den fortsatta försöksverksamheten,

inklusive ungdomsspåret, ska pågå t.o.m. den 31 december 2022 (Ju2020/02474/DOM). I beslutet anges att Brå har följt och utvärderat försöksverksamheten (2020:3, Snabbare lagföring – Utvärdering av en försöksverksamhet i norra Stockholm) och att det av utvärderingen framgår att handläggningen i ungdomsspåret varit relativt snabb och att majoriteten av ärendena avslutas inom tio veckor. Det framgår samtidigt att inflödet av ärenden har varit lågt och att det därför inte gått att dra några säkra slutsatser om effekterna av ungdomsspåret.

Ett permanent snabbförfarande i brottmål och andra åtgärder för en snabbare lagföring av brott

Den 30 januari 2020 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda ett permanent snabbförfarande i brottmål och andra åtgärder för en snabbare lagföring av brott (dir. 2020:6). I direktivet anges att försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål visat positiva resultat samt att arbetet med att utveckla rättsväsendets förmåga att snabbt utreda och lagföra brott bör fortsätta. Vidare anges att det är viktigt för människors trygghet och deras förtroende för rättsväsendet att brott möts av en snabb reaktion från samhället.

Utredaren ska bl.a.

- föreslå de åtgärder som behövs för att permanenta möjligheten att handlägga brottmål i ett snabbförfarande
- ta ställning till om den särskilda möjligheten att handlägga brottmål med lagöverträdare under 18 år i ett snabbförfarande bör permanentas
- analysera hur förenklad delgivning kan utvecklas för att effektivisera delgivningsförfarandet
- analysera hur systemet med strafföreläggande kan utvecklas för att även i fortsättningen utgöra ett snabbt och effektivt alternativ till prövning i domstol
- analysera och ta ställning till om reglerna om uppdelad handläggning av åtal och deldom är ändamålsenliga för ett snabbförfarande.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2021.

Jourdomstolar

I departementspromemorian Snabbare lagföring (Ds 2018:9) redovisas bl.a. hur en ordning med jourdomstolar skulle kunna utformas och övervägs om en sådan borde inrättas i syfte att åstadkomma en snabbare lagföring. Utredaren gör följande sammantagna bedömning (s. 97):

En ordning med dygnet runt-öppna jourdomstolar skulle skapa praktiska förutsättningar för en omedelbar eller i det närmaste omedelbar lagföring. Antalet mål som kan avgöras omedelbart är dock begränsat, bl.a. mot bakgrund av att en brottsutredning behöver genomföras och att den misstänkte har grundläggande rättigheter till skäligt rådrum och att förbereda sitt försvar. Med beaktande av de stora kostnader och praktiska

svårigheter som en lösning med dygnet runt-öppna jourdomstolar innebär, bör en sådan lösning inte väljas. En ordning med kvälls- och helgöppna jourdomstolar innebär inte i sig att omedelbar lagföring blir möjlig. Däremot skapas med en sådan lösning utrymme för att hålla fler brottmålsförhandlingar, vilket ökar domstolarnas kapacitet och tillgänglighet. Effekten blir dock begränsad samtidigt som lösningen är kostsam. Syftet med jourdomstolar, dvs. att uppnå en snabbare lagföring, kan uppnås på andra mer verksamhets- och kostnadseffektiva sätt.

Hemliga tvångsmedel

Möjligheten att använda husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning regleras i 28 kap. rättegångsbalken. Förutsättningarna för att få använda hemliga tvångsmedel, t.ex. telefonavlyssning och kameraövervakning, regleras i 27 kap. rättegångsbalken.

Av 36 § LUL framgår att om någon är misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott får, om det finns särskilda skäl, beslag, husrannsakan och kroppsvisitation företas mot den unge, samt fotografi och fingeravtryck tas av honom eller henne enligt bestämmelserna i 23 kap. 9 a §, 27 och 28 kap. rättegångsbalken.

Av 36 f § LUL framgår att mot den som är under 15 år får endast de tvångsmedel användas som är angivna i LUL, 23 kap. 7–9 a §§ rättegångsbalken eller en annan författning där det uttryckligen föreskrivs att tvångsmedlet får användas mot den som är under 15 år. Av det följer att hemliga tvångsmedel inte får användas mot barn under 15 år.

Tidigare riksdagsbehandling

Utredning av brott som begåtts av barn under 15 år

I februari 2018 riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att ta initiativ till en översyn av vilka ytterligare åtgärder som krävs för att fler brott som har begåtts av barn under 15 år ska utredas (bet. 2017/18:JuU18, rskr. 2017/18:175).

Våren 2019 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att se över systemet med bevistalan (bet. 2018/19:JuU15). Utskottet ansåg att det bl.a. bör övervägas om åklagare i ökad utsträckning själva ska kunna avgöra om en bevistalan ska väckas. Utskottet anförde att om en förundersökning leder fram till att ett barn under 15 år misstänks för ett mycket allvarligt brott, t.ex. att ha dödat en annan människa, bör detta alltid prövas i domstol genom bevistalan. Det handlar både om att gå till botten med brottslighet och ge brottsoffer upprättelse. Barn ska inte straffas, men barn ska inte heller berövas chansen att bli rentvådda från felaktiga misstankar om mycket grova brott (s. 22). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:170).

I förra årets betänkande om unga lagöverträdare (bet. 2019/20:JuU30) hänvisade utskottet till att regeringen hade tillsatt ovan nämnda utredning (dir. 2019:103) som bl.a. ska analysera om de särskilda bestämmelser som rör

utredningar om brott som barn under 15 år misstänks ha begått, är ändamåls-
enliga och om de tillämpas på avsett sätt. Utskottet anförde att utredningen ska
lämna förslag på de författningsändringar och andra åtgärder som bedöms
nödvändiga och att det i uppdraget ingår att se över systemet med bevistalan
och ta ställning till om även åklagare bör kunna initiera en sådan. Utskottet
ansåg att det inte fanns skäl att föregripa denna beredning med ett nytt
tillkännagivande i frågan och avstyrkte motionsyrkandena i denna del.
Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:177). Tillkännagivandena är
inte slutbehandlade (skr. 2020/21:75 s. 61 och 73 f.).

Ungdomsdomstolar

I mars 2020 föreslog utskottet att riksdagen skulle rikta ett tillkännagivande
till regeringen om att det bör inrättas särskilda ungdomsdomstolar (bet.
2019/20:JuU30). Utskottet anförde att det är viktigt att reaktionen på ett brott
som begås av en ung person är tydlig och snabb. För att säkerställa detta bör
man enligt utskottet överväga att införa särskilda ungdomsdomstolar som ska
döma i LVU-mål och i mål där barn och unga under 18 år är åtalade för brott.
Domstolens handläggning ska vara snabb och personalen ska ha en hög och
relevant kompetens. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:177).
Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2020/21:75 s. 90 f.).

Snabbare lagföring och jourdomstolar

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om snabbare lagföring och
jourdomstolar. I förra årets betänkande om unga lagöverträdare avstyrkte
utskottet ett yrkande om att de ungdomar som begår brott måste mötas av en
snabb och tydlig reaktion från samhället (bet. 2019/20:JuU30 s. 21 f.).
Utskottet hänvisade till att det sedan början av 2019 pågår en försöks-
verksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare och att
det med hänsyn till det inte fanns några skäl för riksdagen att ta några sådana
initiativ som efterfrågades. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr.
2019/20:177).

I förra årets betänkande om processrättsliga frågor behandlades motions-
yrkanden om jourdomstolar och snabbare lagföring (bet. 2019/20:JuU27 s. 56
f.). Utskottet anförde då följande:

Som utskottet tidigare uttalat är det angeläget att brott kan utredas och lag-
föras på ett effektivt sätt. Utskottet ser därför positivt på att regeringen
vidtagit olika åtgärder när det gäller snabbare lagföring. Som framgår ovan
har regeringen tagit initiativ till att se över bl.a. frågan om särskilda snabb-
förfaranden för brottsutredningar med särskilt fokus på unga som begår
brott och på personer som återkommande begår nya brott. Vidare pågår i
polisregion Stockholm försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brott-
mål som fr.o.m. januari 2021 ska byggas ut och bedrivs i delar av de
övriga polisregionerna. Det pågående försöket för vuxna har lett till både
snabbare lagföring och ökad kvalitet i utredningarna. Försöket utvidgades
i februari 2019 till att även omfatta unga lagöverträdare. Som framgår ovan
lämnades departementspromemorian Snabbare lagföring (Ds 2018:9) i

april 2018. I promemorian lämnas förslag som syftar till att uppnå en snabbare lagföring. Förslagen i promemorian bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen har vidare gett en särskild utredare i uppdrag att utreda ett permanent snabbförfarande i brottmål och andra åtgärder för en snabbare lagföring av brott. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att det arbete som pågår på området inte bör föregripas och avstyrker därför motionerna.

Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2019/20:120).

Utskottets ställningstagande

När det gäller utredning av brott som begåtts av barn under 15 år vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning i frågan. Den utredning som bl.a. ska analysera och se över dessa frågor (dir. 2019:103) ska som framgått ovan redovisas senast den 21 juni 2021. Det saknas skäl att föregripa denna beredning. Motionerna 2020/21:645 (SD) yrkande 5 och 2020/21:3271 (L) yrkande 24 avstyrks därmed.

Som framgår ovan riktade riksdagen på förslag av utskottet våren 2019 ett tillkännagivande till regeringen om att se över systemet med bevistalan. Utskottet vidhåller att systemet bör ses över. Utskottet anser att man bör överväga om åklagare ska ha möjlighet att själva avgöra om en bevistalan ska väckas. Därutöver bör enligt utskottets mening bevistalan regelmässigt också väckas i de fall ett barn under 15 år misstänks för ett mycket allvarligt brott, t.ex. dödligt våld. Det handlar både om att ge brottsoffer upprättelse och att få händelsen utredd eftersom den som misstänks för gärningen kan ha ett starkt intresse av att bli rentvådd från felaktiga misstankar. Utskottet anser att regeringen snarast ska återkomma till riksdagen med lagförslag som gör att bevistalan blir aktuell i fler fall. Utskottet föreslår därför att riksdagen tillkännager vad utskottet här anfört. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2020/21:3271 (L) yrkande 31 och 2020/21:2957 (C) yrkande 27.

Utskottet vidhåller även sin uppfattning när det gäller särskilda ungdomsdomstolar. Unga kräver särskild hänsyn, och det är viktigt att reaktionen på ett brott som begås av en ung person är snabb och rättssäker. För att säkerställa detta bör man enligt utskottet överväga att införa särskilda ungdomsdomstolar. Utskottet anser även att det bör övervägas om ungdomsdomstolarna ska döma i både LVU-mål och i mål där barn och unga under 18 år är åtalade för brott. Domstolens handläggning ska vara snabb och personalen ha hög och relevant kompetens. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2020/21:3139 (M) yrkande 35, 2020/21:3294 (M) yrkande 15 samt 2020/21:3529 (KD) yrkandena 4 och 5.

Som framgår ovan utreddes frågan om jourdomstolar i Snabbare lagföring (Ds 2018:9). Utredaren ansåg att jourdomstolar skulle öka domstolarna flexibilitet och kapacitet eftersom domstolsförhandlingar skulle kunna hållas även utanför ordinarie kontorstid. Utskottet delar denna bedömning. Därtill skulle jourdomstolar troligtvis också påverka handläggningstiderna för brottmål i positiv riktning och t.ex. bidra till snabbare upprättelse för

brottsoffret eftersom tiden mellan den brottsliga gärningen och domen blir betydligt kortare. Detta är särskilt viktigt när det gäller unga förövare och brottsoffer och kan ses som en utveckling av det pågående arbetet med snabbare lagföring. Utskottet anser därför att ungdomsdomstolarna bör få en jourfunktion. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motion 2020/21:3529 (KD) yrkande 6.

Utskottet anser vidare att mer måste göras för att korta tiden mellan brott och lagföring, särskilt i de fall ungdomar är inblandade. Under perioden 2018–2022 pågår ett försöksprojekt om snabbare lagföring för vissa brott. Därtill ska utredningen om ett permanent snabbförfarande i brottmål och andra åtgärder för en snabbare lagföring av brott (dir. 2020:6) redovisas den 15 juni 2021. Regeringen bör därefter skyndsamt ta fram de författningsförslag som behövs för att ungdomar som begår brott ska kunna lagföras snabbare. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2020/21:2957 (C) yrkande 25 och 2020/21:3271 (L) yrkande 28.

Det har enligt utskottet inte framkommit tillräckliga skäl att utreda möjligheten att använda hemliga tvångsmedel även mot barn under 15 år. Motion 2020/21:3294 (M) yrkande 10 avstyrks.

Straffmätning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om slopad och reducerad straffrabatt för barn och unga samt bevisbörd för påstående om ålder.

Jämför reservation 20 (M, SD, KD) och 21 (C).

Motionerna

Straffrabatten för unga lagöverträdare

Adam Marttinen m.fl. (SD) begär i kommittémotion 2020/21:645 yrkande 2 att straffrabatten för dem som är över 18 år tas bort och att den reduceras för dem som är under 18 år. Liknande yrkanden framställs i kommittémotion 2020/21:3311 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5.

I partimotion 2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 13 begärs att straffrabatten för 18–21-åringar skyndsamt slopas helt och att dagens form av mängdrabatt tas bort. Ett likalydande yrkande framställs i kommittémotion 2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 21.2.

Johan Forsell m.fl. (M) begär i kommittémotion 2020/21:3294 yrkande 22 att det ska göras en översyn av påföljder samt förslag på skärpningar för 15–17-åringar. Skälet till yrkandet är enligt motionärerna att förslaget om att slopa straffrabatten för 18–21-åringar kommer att medföra en stor skillnad i jämförelse med 15–17-åringar och innebära att äldre gängkriminella börjar använda sig av allt yngre personer för att begå brott för deras räkning.

I kommittémotion 2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 24 begärs att reglerna kring straffrabatt för unga över 18 år som begår grova brott och som återfaller i brott skyndsamt förändras. Ett liknande yrkande framställs i motion 2020/21:2064 av Mathias Tegnér och Serkan Köse (båda S) yrkande 4.

Fredrik Schulte (M) begär i motion 2020/21:3544 yrkande 1 att ålder inte ska vara en förmildrande omständighet vid när man bestämmer påföljd för unga vuxna. I yrkande 2 begärs att det ska finnas skäl, och inte synnerliga skäl, för att minderåriga ska kunna dömas till fängelse samt att strafftaken för minderåriga ska avskaffas.

Bevisbörda för påstående om ålder

David Josefsson (M) begär i motion 2020/21:2989 att tilltalade som påstår sig ha en lägre ålder för att åtnjuta straffrabatt bör bära den huvudsakliga bevisbördan för sitt påstående.

Bakgrund

Om straffmätning och val av påföljd

För ett brott som någon begått innan han eller hon fyllt 15 år får enligt 1 kap. 6 § brottsbalken inte dömas till någon påföljd.

Om någon har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 21 år ska hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen (29 kap. 7 § brottsbalken). Enligt Högsta domstolen bör straffnedsättningen normalt bli större för den som när brottet begicks var väsentligt yngre än 21 år än för den som nästan uppnått den åldern, och det bör i princip bli fråga om allt större straffnedsättning ju yngre lagöverträdaren är.

För ett brott som någon begått innan han eller hon fyllt 18 år får dömas till fängelse endast om det finns synnerliga skäl (30 kap. 5 § första stycket brottsbalken). Vidare ska rätten, om den finner att påföljden bör bestämmas till fängelse, i stället bestämma påföljden till slutet ungdomsvård under viss tid. Detta gäller dock inte om det, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller andra omständigheter, finns särskilda skäl emot det (32 kap. 5 § brottsbalken).

För ett brott som någon begått efter det att han eller hon har fyllt 18 år men innan han eller hon har fyllt 21 år får rätten döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl (30 kap. 5 § andra stycket brottsbalken). Den som är under 21 år får dock inte dömas till svårare straff än tio års fängelse eller i vissa fall 14 års fängelse (29 kap. 7 § andra stycket brottsbalken).

Slopad straffrabatt för unga myndiga

Regeringen beslutade i december 2017 att ge en särskild utredare i uppdrag att överväga och föreslå ändringar av den straffrättsliga särbehandlingen av lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år. Utredningen lämnade betänkandet *Slopad straffrabatt för unga myndiga* (SOU 2018:85) den 18 december 2018.

I juli 2020 remitterade regeringen ett utkast till lagrådsremissen *Slopad straffrabatt för unga myndiga vid allvarlig brottslighet* (Ju2020/02657/L5) som bl.a. behandlar förslagen i betänkandet.

Av utkastet framgår (s. 21 f.) att regeringen anser att det finns goda skäl för att särbehandla unga lagöverträdare i åldersgruppen 15–17 år. När det gäller lagöverträdare i åldern 18–20 år gör regeringen dock en annan bedömning. För lagöverträdare i den åldersgruppen kan skälen för särbehandling fortfarande väga över i vissa fall. Ju allvarligare brottslighet det är fråga om, desto större vikt är det enligt regeringen rimligt att tillmäta straffsystemets krav på en tillräckligt ingripande reaktion. Sammanfattningsvis görs bedömningen att reglerna för påföljdsbestämningen för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år i större utsträckning än enligt den nuvarande ordningen bör vara desamma som för andra myndiga lagöverträdare. Det finns ett behov av förändringar av regelverket för de som har fyllt 18 men inte 21 år i syfte att säkerställa att brottets svårhet i högre grad än tidigare är styrande för påföljdsbestämningen. Det behovet bör enligt utkastet till lagrådsremiss tillgodoses genom ändringar i bestämmelserna om straffmätning och val av påföljd för lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år. De finns i samband med det skäl att också överväga förändringar av ungdomspåföljdernas tillämpningsområde och preskription samt de bestämmelser som handlar om rättegången för unga lagöverträdare

I utkastet föreslås därför (s. 23 f.) att den s.k. ungdomsreduktionen framöver slopas om någon som är 18–20 år har begått ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i lägst ett år eller mer. Detsamma ska gälla vid försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, liksom vid underlåtenhet att avslöja eller förhindra ett sådant brott. Det ska i sådana fall inte heller kunna dömas till lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.

När det gäller vilket minimistraff som bör bilda utgångspunkt för avgränsningen anför regeringen (s. 28 f.) att den föreslagna nivån om ett år säkerställer att reformen i denna del enbart kommer att omfatta allvarlig brottslighet, exempelvis sådan brottslighet som kan begås av unga myndiga lagöverträdare bl.a. inom ramen för kriminella nätverk, liksom allvarliga sexualbrott. Regeringens bedömning är att den skärpta syn som kommer till uttryck genom den föreslagna ordningen inte medför några ändringar i fråga om straffmätningen för den stora majoritet av unga lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år som begår mindre allvarlig brottslighet, t.ex. ringa narkotikabrott och stöld. Däremot kommer allvarliga brott som begås av personer i den åldersgruppen att mötas av en kraftigare reaktion än tidigare.

Regeringen föreslår vidare (s. 31) att det inte bör finnas några särskilda bestämmelser om svåraste straff för brott som någon har begått efter det att han eller hon fyllt 18 år. Det ska därmed enligt förslaget vara möjligt att döma

lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år till fängelse i högst 18 år eller på livstid. Vidare föreslås att bestämmelsen om skärpt straffskala vid återfall i allvarlig brottslighet bör ändras på så sätt att den även ska omfatta fall när den återfallsgrundande brottsligheten begåtts av en ung myndig person.

Regeringen anser även (s. 34) att kravet på särskilda skäl för att döma lagöverträdare i åldersgruppen 18–20 år till fängelse ska tas bort samt att de särskilda ungdomspåföljderna ungdomsvård, ungdomstjänst och ungdomsövervakning som utgångspunkt ska vara förbehållna personer som inte fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Undantag bör kunna komma in fråga om det finns särskilda skäl för det. Den som har fyllt 21 år ska inte få dömas till ungdomsvård, ungdomstjänst eller ungdomsövervakning.

Det föreslås även (s. 38) att vissa allvarliga brott, t.ex. mord eller våldtäkt mot barn, inte ska kunna preskriberas om brottet begåtts av någon som fyllt 18 år.

Regeringen anser vidare (s. 39) att det, i samband med de föreslagna förändringarna i den straffrättsliga särbehandlingen, inte finns tillräckliga skäl att utmönstra den straffprocessuella särbehandlingen av unga myndiga lagöverträdare när det gäller bestämmelserna om offentlighet vid förhandling, yttrande från socialnämnden, skyndsam handläggning och avkunnande av dom i 27–30 §§ LUL. Inte heller bör kravet på särskilt utsedda domare i mål mot den som inte har fyllt 21 år slopas.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2022.

Remisstiden gick ut den 10 november 2020 och regeringen har uppgett att den avser att överlämna en proposition med lagförslag till riksdagen under våren 2021 (skr. 2020/21:75 s. 40 f.).

Omständigheter som påverkar påföljdsbestämningen

När det gäller omständigheter som har betydelse för påföljdsbestämningen går det inte att tala om bevisbörda och beviskrav. I stället har rätten ett ansvar för att den utredning som krävs finns tillgänglig. Domstolen är t.ex. skyldig att vid behov begära in yttrande från Kriminalvården och att besluta om rättspsykiatrisk undersökning. Regelmässigt ska domstolen också se till att det finns ett aktuellt utdrag ur belastningsregistret. Även åklagaren och den tilltalade har ett ansvar för att rättens beslutsunderlag är tillräckligt när frågor som gäller påföljdsbestämningen ska avgöras.

Vid bedömningen av en tilltalads ålder ska domstolen när den prövar utredningen bedöma vilken ålder som är mest sannolik. Skulle utredningen i detta avseende tillåta olika slutsatser får den bedömning som är förmånligast för den tilltalade väljas.

Vid bedömningen av om den tilltalade har fyllt 15 år ställs dock kravet på utredningen högre. Det gäller också om domstolen överväger att bestämma påföljden till fängelse på livstid, något som inte får ske om den tilltalade vid brottet inte hade fyllt 21 år. När det gäller dessa åldersgränser måste

utredningsläget vara sådant att det är klarlagt att reglerna inte hindrar den tänkta rättstillämpningen (NJA 2016 s. 719).

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har flera gånger tidigare behandlat motionsyrkanden om att straffrabatten för gärningspersoner mellan 18 och 20 år ska tas bort eller minskas, bl.a. våren 2017 (bet. 2016/17:JuU21). Utskottet föreslog då ett tillkännagivande om att regeringen bör göra en översyn av bestämmelsen om att gärningspersonens ungdom ska beaktas särskilt i fråga om personer som fyllt 18 år men inte 21 år vid tidpunkten för brottet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2016/17:224).

Även i förra årets betänkande om unga lagöverträdare behandlade utskottet motionsyrkanden om straffrabatt för unga och föreslog då ett nytt tillkännagivande om att avskaffa straffreduktionen för unga lagöverträdare mellan 18 och 21 år vid återfall i brott. Utskottet anförde att ungdomar som begår brott måste mötas av raka och konsekventa reaktioner och att det är viktigt att åtgärderna är tydliga för att förhindra att ungdomar fastnar i kriminalitet. När det gällde personer som ännu inte fyllt 18 år kunde utskottet inte ställa sig bakom att dessa i vissa fall ska kunna dömas som vuxna, dvs. som om de hade fyllt 21 år, eller att straffnedsättningen ska reduceras för den som är under 18 år. Däremot ansåg utskottet att det fanns anledning att överväga i vilken utsträckning gärningsmannens ungdom ska beaktas särskilt vid straffmätningen om denne fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Utskottet anförde att någon sådan hänsyn till gärningsmannens ungdom inte skulle tas vid återfall i brott eftersom en straffreduktion då blir kontraproduktiv och riskerar att skicka en signal om att den unges kriminella livsstil inte tas på tillräckligt allvar. Utskottet ansåg därför att systemet med straffreduktion för unga över 18 år när det gäller återfall i brott och unga som har begått grova brott skulle ses över. Utskottet noterade att frågan om straffreduktion för unga över 18 år hade utretts och att regeringen hade aviserat att den skulle fatta beslut om en lagrådsremiss under våren (bet. 2019/20:JuU30 s. 30 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:177).

Tillkännagivandena är inte slutbehandlade (skr. 2020/21:75 s. 40 och 85 f.)

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan har regeringen remitterat ett utkast till lagrådsremiss som rör straffmätning för unga myndiga. I utkastet föreslås bl.a. att om någon som är 18–20 år har begått ett brott, och det för brottet är föreskrivet fängelse i lägst ett år eller mer, ska hans eller hennes ungdom inte beaktas särskilt vid straffmätningen. Det ska inte heller krävas särskilda skäl för att döma lagöverträdare i den åldersgruppen till fängelse, och samma straff ska kunna dömas ut som för andra myndiga lagöverträdare, t.ex. fängelse på livstid. Regeringen har vidare uppgett att en proposition med lagförslag ska överlämnas till riksdagen

under våren 2021. Denna beredning bör enligt utskottet inte föregripas. Utskottet avstyrker därför motionerna 2020/21:2064 (S) yrkande 4, 2020/21:2957 (C) yrkande 24, 2020/21:3294 (M) yrkande 21.2, 2020/21:3311 (KD) yrkande 4, 2020/21:3365 (M) yrkande 13 och 2020/21:3544 (M) yrkande 1.

I fråga om straffmätningen för personer som ännu inte fyllt 18 år vid tidpunkten för brotten vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning. Utskottet avstyrker därför motionerna 2020/21:645 (SD) yrkande 2, 2020/21:3294 (M) yrkande 22 och 2020/21:3311 (KD) yrkande 5. Utskottet ser inte heller skäl att ställa sig bakom yrkandet om att det ska finnas skäl och inte synnerliga skäl för att minderåriga ska dömas till fängelse och om att avskaffa strafftaken för minderåriga. Motion 2020/21:3544 (M) yrkande 2 avstyrks därför.

Det har slutligen inte framkommit något som enligt utskottets mening ger anledning för riksdagen att göra ett sådant tillkännagivande om bevisbördor för påstående om ålder som begärs i motion 2020/21:2989 (M). Motionsyrkandet avstyrks.

Påföljder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om

- en särskild enhet inom Kriminalvården för unga som begår grova brott
- en skärpning av påföljden ungdomsövervakning
- begränsningar i möjligheten till permission
- utslussning från slutna ungdomsvård
- ungdomshäkten och ungdomsfängelser
- att införa nya ungdomspåföljder.

Detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Riksdagen avslår övriga yrkanden om bl.a. översyn av innehållet i ungdomsvård och skärpningar av påföljden slutna ungdomsvård.

Jämför reservation 22 (S, V, MP), 23 (M, SD, KD), 24 (S, V, L, MP), 25 (M, SD), 26 (M, SD, KD), 27 (KD, L), 28 (S, V, MP), 29 (S, V, MP), 30 (S, V, MP) och 31 (S, V, MP).

Motionerna

Organisatoriskt ansvar för unga lagöverträdare

I partimotion 2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 35 begärs att en ny enhet för unga ska inrättas inom Kriminalvården. Den föreslagna enheten ska hantera barn och unga mellan 15 och 18 år som begått allvarliga våldsbrott eller andra grova brott och ansvara för vissa ungdomspåföljder såsom ungdomsvård och ungdomstjänst. Liknande yrkanden framställs även i

kommittémotionerna 2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 33 och 2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 16.

I kommittémotion 2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 6 begärs att Kriminalvården bl.a. ska skapa en särskild enhet för unga gängmedlemmar och använda individanpassade program för målgruppen för att bryta det kriminella beteendet.

Ungdomsvård

I motion 2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 49 begärs att innehållet i ungdomsvård ska ses över för att uppnå större likvärdighet. Motionärerna anför att ungdomsvården kan se olika ut beroende på vilken kommuns socialtjänst som är ansvarig för vården. Konsekvensen blir att likvärdigheten i påföljden äventyras.

Ungdomsövervakning

I kommittémotion 2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 6 anför att en helghemarrest bör kunna kombineras med olika rörelseinskränkande föreskrifter. Regeringen bör därför skyndsamt utreda hur stor den maximala omfattningen av rörelseinskränkningen ska få vara. I yrkande 7 begärs en sänkning av kraven för vilken misskötsamhet som ska leda till ett undanröjande av påföljden. Enligt motionärerna bör visserligen inte ringa fall av överträdelser av verkställighetsplanen föranleda ett undanröjande, men rekvisitet väsentlig måste anses vara för högt ställt. Upprepade moment av överträdelser av föreskrifter även av ringa art bör kunna motivera ett undanröjande av påföljden, om det inte finns några godtagbara anledningar till överträdelserna. I yrkande 8 anför motionärerna att ungdomsövervakning endast bör kunna dömas ut för personer under 18 år.

I kommittémotion 2020/21:3294 av Johan Forsell m.fl. (M) yrkande 16 begärs att möjligheterna till en skärpning av påföljden ungdomsövervakning ska ses över. Regeringen bör enligt motionärerna skyndsamt tillgodose de tillkännagivanden som riksdagen gjort om möjligheter att öka omfattningen av en helghemarrest och om att misskötsamhet i högre grad bör leda till att en ungdomsövervakning undanröjs.

Sluten ungdomsvård

I motion 2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 46 begärs att maxlängden för sluten ungdomsvård ska ses över. Motionärerna anför att fyra års sluten ungdomsvård inte speglar brottets allvar i fall där straffet för en vuxen motsvarar livstids fängelse. Dessutom ger längre straff bättre möjligheter för vården att lyckas återanpassa ungdomarna till en icke-kriminell livstid. Motionärerna begär även att sluten ungdomsvård ska dömas ut i fler fall än i dag (yrkande 47). Enligt motionärerna bör påföljden kunna dömas ut både för fler brott och vid lägre straffvärden än i dag, och dessutom bör återfall i brott kunna beaktas vid påföljdsbestämningen. Motionärerna anser vidare att det ska

utredas om fängelse bör kunna utdömas om en ung person har återfallit i brottslighet för vilken slutna ungdomsvård dömts ut flera gånger (yrkande 48). Motionärerna vill även att det ska införas begränsningar för när en person som har dömts till slutna ungdomsvård har möjlighet att beviljas permission (yrkandena 50 och 51). Dels anser motionärerna att en viss tid av verkställigheten måste ha förflutit innan permission beviljas, dels att permission för dem som har dömts för gängrelaterad brottslighet endast beviljas om de deltar i avhoppningsprogram. Slutligen begär motionärerna i yrkande 52 att eftervården av dem som har dömts till slutna ungdomsvård förbättras och att det införs en möjlighet till övervakning under viss tid efter avtjänat straff.

I kommittémotion 2020/21:2720 av Johanna Öfverbeck m.fl. (MP) yrkande 14 begär motionärerna en översyn av reglerna om slutna ungdomsvård. De anser att såväl uppföljningen och utslussningen som samarbetet och överlämningen mellan stat och kommun behöver fungera bättre efter avtjänat straff.

I kommittémotion 2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 46 begär motionärerna ett tillkännagivande om höjd säkerhet vid permissioner för unga som dömts till särskild ungdomsvård. Motionärerna anför att formerna för permission alltid måste vara anpassade till en hotbudsbedömning, och möjligheterna till bevakad permission bör öka. Övervakning med elektronisk fotboja bör också övervägas i vissa situationer.

Ungdomshäkten och ungdomsfängelser

Johan Forssell m.fl. (M) begär i kommittémotion 2020/21:3294 yrkande 17 att det ska inrättas särskilda ungdomsfängelser och ungdomshäkten. Motionärerna anför bl.a. att situationen för unga i häkte behöver ses över och förbättras. Fler särskilda ungdomshäkten bör inrättas som anpassas efter ungas behov och förutsättningar. Motionärerna vill också att det införs särskilda ungdomsfängelser för de unga vuxna som begår de allvarligaste brotten där säkerheten är avsevärt mycket högre än på nuvarande Sis-hem. Liknande yrkanden framställs i motion 2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 43 och kommittémotion 2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 3.

Nya påföljder för unga

Andreas Carlson m.fl. (KD) begär i kommittémotion 2020/21:3497 yrkande 5 att fler typer av påföljder bör införas för unga lagöverträdare. Motionärerna anför bl.a. att påföljden kontaktskyldighet för unga bör införas och att elektronisk övervakning för unga i åldern 15–17 år som lever i riskzonen för ett kriminellt liv bör användas i ökad utsträckning.

I motion 2020/21:2236 av Helena Antoni (M) begärs att det ska utredas om utbildning kan inkluderas i straff för ungdomar. Motionären anför att

utbildning minskar risken att begå brott och att utbildning som påföljd skulle minska återfallen.

Bakgrund

Ungdomsvård

Enligt 32 kap. 1 § brottsbalken får den som är under 21 år och som begått brott dömas till ungdomsvård om han eller hon har ett särskilt behov av vård eller annan åtgärd enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, eller LVU och den unge kan ges sådan vård eller åtgärd. Vården och åtgärderna ska syfta till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. Ungdomsvård får dömas ut endast om socialtjänstens planerade åtgärder, i förekommande fall i förening med ungdomstjänst eller böter, kan anses tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet.

Om åtgärderna ska vidtas med stöd av SoL ska rätten utfärda en föreskrift om att den unge ska följa det ungdomskontrakt som upprättats av socialnämnden. Innehållet i kontraktet ska framgå av domen. I de fall åtgärderna i stället vidtas med stöd av LVU, ska den vårdplan som upprättats av socialnämnden bifogas domen.

Ungdomstjänst

Den som är under 21 år och som begått brott får dömas till ungdomstjänst om påföljden är lämplig med hänsyn till hans eller hennes person och övriga omständigheter (32 kap. 2 § brottsbalken). Den som döms till ungdomstjänst är skyldig att utföra oavlönat arbete och delta i annan särskilt anordnad verksamhet i lägst 20 och högst 150 timmar.

Den som är över 18 år får dock dömas till ungdomstjänst endast om det finns särskilda skäl för det.

En förutsättning för att rätten ska få döma någon till ungdomstjänst är vidare att påföljden kan anses vara tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens straffvärde och den unges tidigare brottslighet, samt att det inte finns skäl för att döma till ungdomsvård.

Om det behövs med hänsyn till brottslighetens straffvärde eller art eller den unges tidigare brottslighet får rätten enligt 3 § förena ungdomsvård med ungdomstjänst eller dagsböter.

Det är socialnämnden som ska bestämma det närmare innehållet i en utdömd ungdomstjänst i en arbetsplan och utse en handledare för den unge. Socialnämnden ska även kontrollera att arbetsplanen följs (5 kap. 1 b § SoL). Ungdomstjänsten ska verkställas så snart det är möjligt och ska bestå av oavlönat arbete och annan särskilt anordnad verksamhet (prop. 2014/15:25 s. 22).

I förarbetena (prop. 2005/06:165 s. 67) anförs att det är lämpligt att det i ungdomstjänsten ingår moment som innebär att socialtjänsten klaggör

villkoren för ungdomstjänsten för den unge samt ger honom eller henne möjlighet att reflektera över sin livssituation och diskutera det brott han eller hon begått. Därutöver kan ungdomstjänsten innefatta ett avslutande samtal mellan socialtjänstens representant och den unge och, om möjligt, den unges vårdnadshavare och någon från arbetsplatsen. På så vis kan den unge ges en återkoppling om hur ungdomstjänsten fungerat.

Ungdomstjänsten ska bestå av meningsfulla arbetsuppgifter. Det är viktigt att arbetet inte uppfattas enbart som en bestraffning. Vilka arbetsplatser som kan bli aktuella beror till stor del på de lokala förhållandena. Det kan t.ex. röra sig om kommunal verksamhet och olika ideella föreningar, trossamfund och andra liknande verksamheter som inte har kommersiellt syfte. Även statlig verksamhet kan komma i fråga. Om det uppstår svårigheter att hitta lämpliga arbetsplatser finns också den möjligheten att kommunen i egen regi anordnar ett lämpligt arbete.

Ungdomsövervakning

Den 1 januari 2021 infördes den nya påföljden ungdomsövervakning i 32 kap. 3 a § brottsbalken. Påföljden ska tillämpas i fall där varken ungdomsvård eller ungdomstjänst är en tillräckligt ingripande straffrättslig reaktion med hänsyn till brottslighetens straffvärde och art samt den unges tidigare brottslighet. Den som är över 18 år får dömas till ungdomsövervakning endast om det finns särskilda skäl för det. Tiden för ungdomsövervakning får bestämmas till lägst sex månader och högst ett år. Den som döms till påföljden ska medverka i verkställighetsplanering och följa det som anges i verkställighetsplanen.

I lagen (2020:616) om verkställighet av ungdomsövervakning finns bestämmelser som reglerar påföljdens utformning. Av 2 § framgår att det är Kriminalvården som ansvarar för verkställigheten av ungdomsövervakning och av 7 § att en individuellt utformad verkställighetsplan ska upprättas för den dömde. Verkställighetsplaneringen ska ske i samråd med den dömde och i samverkan med socialnämnden (11 och 12 §§). Verkställighetsplanen ska innehålla föreskrifter om att den dömde ska träffa en koordinator och om inskränkningar i den dömdes rörelsefrihet under verkställigheten. Den ska även innehålla en föreskrift om att den dömde ska vara förbjuden att under verkställigheten bruka narkotika och alkohol samt vissa andra medel och hälsofarliga varor (14 §). Därtill får verkställighetsplanen enligt 15 § innehålla föreskrifter om

1. boende
2. skolgång eller annan sysselsättning
3. fritid
4. missbruksbehandling
5. annan vård och behandling
6. andra åtgärder som syftar till att förebygga att den dömde återfaller i brott eller på annat sätt utvecklas ogynnsamt.

En uppföljning av verkställigheten ska göras av Kriminalvården minst var åttonde vecka och den dömde ska enligt huvudregeln träffa koordinatören två gånger i veckan under verkställigheten (16 och 17 §§).

Under verkställigheten ska den dömde vara förbjuden att vistas utanför bostaden under kvällar och nätter mot lördag, söndag och måndag. Om ett sådant förbud inte bedöms lämpligt med hänsyn till den dömdes personliga förhållanden eller om en annan inskränkning i rörelsefriheten annars bedöms vara mer ändamålsenlig, får förbudet ersättas med

1. ett förbud att under vissa tider vistas på en särskilt angiven plats eller inom ett särskilt angivet område
2. ett förbud att under vissa tider lämna ett särskilt angivet område eller
3. en skyldighet att under vissa tider uppehålla sig på en särskilt angiven plats.

Inskränkningarna i rörelsefriheten ska i huvudsak vara lika ingripande som ett förbud att lämna bostaden under helgkvällar och helgnätter och får inte vara mer ingripande än ett sådant förbud (18 §). Kontrollen av att inskränkningarna i rörelsefriheten följs ska göras med elektroniska hjälpmedel, om det inte finns särskilda skäl mot det (19 §).

Kriminalvården ska efter halva verkställighetstiden pröva om inskränkningarna i rörelsefriheten ska minskas. Efter två tredjedelar av verkställighetstiden ska Kriminalvården pröva om inskränkningarna i rörelsefriheten ska upphöra helt. Vid prövningen ska det beaktas om den dömde har medverkat i verkställighetsplaneringen och därefter följer verkställighetsplanen på ett godtagbart sätt (20 §).

För att kontrollera att den dömda personen inte är påverkad av narkotika, alkohol eller något annat berusningsmedel är han eller hon skyldig att lämna t.ex. blod- eller urinprov (22 §).

Om den dömde inte inställer sig för att medverka i verkställighetsplaneringen eller inte kommer till möten med koordinatören, ska Polismyndigheten lämna hjälp för att söka efter och hämta honom eller henne till den plats som Kriminalvården anvisat (23 §).

Om den dömde bryter mot en föreskrift om inskränkningar i rörelsefriheten, ska Polismyndigheten lämna hjälp för att verkställa föreskriften genom att tillfälligt omhänderta honom eller henne (24 §).

Av 32 kap. 4 § brottsbalken följer att om den dömde i väsentlig grad låter bli att göra vad som åligger honom eller henne enligt en dom på ungdomsövervakning, får rätten på talan av åklagare undanröja påföljden och bestämma en ny påföljd för brottet. I stället för att undanröja påföljden får rätten meddela den unge en varning, om det är en tillräcklig åtgärd. Om det bedöms vara en tillräcklig åtgärd får åklagaren, i stället för att väcka talan om undanröjande, besluta att en varning ska meddelas den unge. Företrädare för Kriminalvården ska ges tillfälle att närvara vid det personliga mötet med den unge när varningen meddelas (30 b § LUL). Om de föreskrivna åtgärderna enligt en verkställighetsplan inte kommer till stånd eller om åtgärderna kommit att i

väsentlig grad avvika från vad som föreskrivits i verkställighetsplanen, ska rätten på talan av åklagare ha möjlighet att undanröja påföljden och bestämma en ny påföljd för brottet (32 kap. 4 § brottsbalken). Om det kan antas att det finns förutsättningar för varning eller undanröjande, ska Kriminalvården underrätta Åklagarmyndigheten om detta.

Sluten ungdomsvård

För ett brott som någon begått innan han eller hon fyllt 18 år får rätten enligt 30 kap. 5 § brottsbalken döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. För ett brott som någon begått efter det att han eller hon fyllt 18 år men innan han eller hon fyllt 21 år får rätten döma till fängelse endast om det med hänsyn till gärningens straffvärde eller annars finns särskilda skäl för det. I de fall rätten finner att påföljden för den som begått ett brott innan han eller hon fyllt 18 år bör bestämmas till fängelse, ska den enligt 32 kap. 5 § brottsbalken i stället bestämma påföljden till sluten ungdomsvård under viss tid, lägst 14 dagar och högst fyra år. Detta gäller dock inte om det, med hänsyn till den tilltalades ålder vid lagföringen eller annan omständighet, finns särskilda skäl som talar emot det.

Bestämmelser om verkställighet finns i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård. Enligt 1 § ska sluten ungdomsvård verkställas vid sådana särskilda ungdomshem som avses i 12 § LVU. Det är Sis som ansvarar för verkställigheten.

Den dömd ska ges nödvändig vård och behandling samt tillfälle till utbildning, aktiviteter, förströelse, fysisk träning och vistelse utomhus (12 §). Han eller hon får hindras att lämna det särskilda ungdomshemmet och även i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som är nödvändig för att verkställigheten ska kunna genomföras (13 §).

Vidare föreskrivs det att verkställigheten alltid ska inledas på en låsbar enhet, men den dömd ska så snart förhållandena medger det ges möjlighet till vistelse under öppnare former. Frågan om den dömd kan ges möjlighet till vistelse under öppnare former ska prövas fortlöpande, dock minst en gång varannan månad och i samråd med socialnämnden (14 och 22 §§).

Den dömd ska tillåtas att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet, t.ex. på permission, i den utsträckning som kravet på samhällsskydd medger, om det bedöms lämpligt för att främja hans eller hennes anpassning i samhället eller det finns andra särskilda skäl. Ett tillstånd att vistas utanför det särskilda ungdomshemmet ska förenas med de villkor som behövs. Vid vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera de villkor som ställts om var den dömd ska befinna sig (18 §). Under den senare delen av verkställigheten ska den dömd genom konkreta åtgärder förberedas för ett liv i frihet (18 a §). Behovet av konkreta åtgärder varierar utifrån strafftiden och de personliga och sociala förhållandena. En bedömning ska göras i varje enskilt fall av den dömdes behov av åtgärder under utslussningen. I normalfallet bör det dock innebära att någon form av

kvalificerad insats görs utanför det särskilda ungdomshemmet under utslussningen. Förberedelserna kan avse olika områden, t.ex. utbildning, praktik, boende eller fritidsaktiviteter.

Av 22 § fjärde stycket LVU framgår att socialnämnden har rätt att i anslutning till frigivningen besluta om vissa tvångsåtgärder, s.k. mellantvång. Av 3 § andra stycket samma lag framgår att även LVU-vård kan komma i fråga.

Statens institutionsstyrelses årsredovisning för 2020

Av Sis årsredovisning för 2020 framgår (s. 16) att det på två ungdomshem prövas en organisatorisk modell för att underlätta planering, genomförande och uppföljning av vårdinsatser. Målsättningen är att arbetssättet ska innehålla programverksamhet samt färdighetsträning på och utanför avdelningen med fokus på familjearbete och planering framåt, inklusive utslussningsinsatser. Pilotprojektet kommer att avrapporteras under 2021.

Vidare framgår att regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att samordna ett utvecklingsarbete där Sis deltar. Detta sker i form av ett pilotprojekt inom Sis och psykiatri för att förbättra vården för unga som vårdas vid Sis och som har stora behov av psykiatrisk vård. Uppdraget syftar till att utvärdera om en integrerad vårdform kan vara ett ändamålsenligt och effektivt sätt att tillgodose målgruppens sammantagna behov av vård från både psykiatri och Sis. Vårdformen ska förbättra vården samt syfta till utslussning till andra vård- och boendeformer utanför tvångsvården. Sis bidrar genom att ta fram vårdinnehåll, bedömningskriterier och skapa strukturer för systematisk intern och extern samverkan och uppföljning av insatserna. Under 2021 och 2022 kommer tre regioner att delta i utvecklingsarbetet tillsammans med åtta av Sis ungdomshem.

När det gäller säkerhetsklassning av institutionerna framgår det av årsredovisningen (s. 51) att en ökande andel ungdomar har kopplingar till kriminella nätverk med stort våldskapital. Sis ser på grund av det ett ökat behov av en differentiering av ungdomarna och av att hålla ungdomar inom den slutna ungdomsvården åtskilda från dem som är intagna med stöd av LVU. I årsredovisningen uppges att Sis under 2020 därför utrett möjligheterna att klassificera institutionerna utifrån den säkerhetsnivå som de olika målgrupperna kräver. Säkerhetsklassificeringen hjälper enligt Sis även att förebygga fritagningar. I januari 2021 fattades beslut om att två av de särskilda ungdomshemmen får den högsta säkerhetsnivån. Arbetet med dessa säkerhetshöjande åtgärder ingår som en del av det regeringsuppdrag myndigheten fick i slutet av 2020.

Uppdrag om förstärkt säkerhetsarbete

I oktober 2020 uppdrog regeringen åt Sis att förstärka sitt säkerhetsarbete (dnr S2020/07612). Enligt uppdraget skulle Sis planera för uppdelade säkerhetsklasser inom myndighetens särskilda ungdomshem. Myndigheten skulle också

identifiera avdelningar inom den slutna ungdomsvården som behöver stärka säkerheten samt höja säkerheten vid dessa.

Den 19 mars 2021 redovisade Sis uppdraget (dnr 1.1.1-1787-2021). Av rapporten framgår att generaldirektören den 15 februari 2021 beslutade att införa differentierade säkerhetsnivåer på alla Sis institutioner. Dessa kommer att klassificeras successivt, antingen utifrån aktuella verksamhetsbehov eller i samband med ombyggnad eller tillbyggnad. Vidare framgår att generaldirektören den 18 januari 2021 beslutade att ungdomshemmen Tysslinge i Södertälje och Johannisberg i Kalix ska rustas till den högsta säkerhetsnivån. Beslutet innebär att dessa institutioner efter genomförda åtgärder ska ha en god förmåga att hantera ungdomar med de högsta riskerna när det gäller avvikelser, hot och våld. Arbetet med de säkerhetshöjande åtgärderna beräknas enligt rapporten vara färdigt under första kvartalet 2022. I syfte att öka säkerheten vid verkställighet av slutna ungdomsvård beslutade generaldirektören samtidigt att sex ungdomshem ska ha renodlade LSU-avdelningar. En differentiering av LSU och LVU ger enligt rapporten ökade möjligheter till en säkerhetsnivå som är anpassad för respektive placeringsgrund. På övriga avdelningar pågår en omställning från blandade avdelningar till renodlade LSU-avdelningar. I rapporten redovisas även hur Sis arbetat för att stärka underrättelsekapaciteten och öka förmågan att placera barn och ungdomar säkert utifrån koppling till gängkriminalitet eller andra faktorer som påverkar säkerheten under vistelsen på Sis. Det beskrivs också vilka övriga åtgärder som vidtagits för att höja säkerheten inom Sis, bl.a. fortsatt uppbyggnad av myndighetens säkerhetsorganisation. Vidare framgår det att Sis under 2020 förstärkte den tekniska och fysiska säkerheten i myndigheten. Som exempel anges att modernare kameror har installerats, att elektroniska låsanordningar har bytts ut och förstärkts, att medarbetarna bär larm vid samtliga utevistelser och att tillgången till föremål som kan användas som vapen eller vid utbrytningsförsök och skadegörelse har begränsats.

En översyn av regleringen om slutna ungdomsvård

Regeringen meddelade den 20 januari 2021 att den avser att tillsätta en utredning som ska göra en översyn av regleringen om slutna ungdomsvård. Regeringen anförde att den slutna ungdomsvården måste kunna utgöra en tillräckligt kraftfull reaktion från samhällets sida även vid mycket allvarlig brottslighet och att vårdtiderna ska kunna motsvara brottslighetens allvar. Vidare uppgavs att möjligheterna till kraftfulla stöd- och kontrollåtgärder efter frigivningen från ungdomshemmet kan behöva förstärkas och att miljön på de särskilda ungdomshemmen ska vara trygg och säker för såväl ungdomar som personal. Utredningen ska undersöka om ett system motsvarande Kriminalvårdens insatser efter frigivning från fängelse ska införas, med kraftfulla kontroll- och stödåtgärder. Utredningen ska också överväga vilken myndighet som i så fall ska ansvara för de insatserna.

Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott

I kommittédirektiven till utredningen Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott (dir. 2019:103) som beslutades av regeringen i december 2019 anges bl.a. att utredaren ska ta ställning till om det bör införas en möjlighet för åklagare att genom strafföreläggande besluta om ungdomstjänst, och i vilka situationer det i så fall bör vara möjligt, och lämna förslag på de författningsändringar som bedöms nödvändiga.

Åklagare kan under vissa förutsättningar utfärda ett strafföreläggande om den misstänkte erkänner gärningen och det är klart vad det ska bli för straff. Strafföreläggandet måste godkännas av den misstänkte. Har brottet begåtts av någon som inte fyllt 18 år får ett strafföreläggande endast avse böter, men kan – till skillnad från förelägganden som avser böter som riktar sig mot myndiga lagöverträdare – utfärdas trots att böter inte är föreskrivet i straffskalan för brottet (48 kap. 4 § rättegångsbalken och 15 § LUL). Ett strafföreläggande har samma verkan som en dom och får även omfatta ett enskilt anspråk som avser betalningsskyldighet. Regeringen anför (s. 12):

Det är angeläget att vidta åtgärder för att utveckla rättsväsendets förmåga att snabbt utreda och lagföra brott. En snabb reaktion från samhällets sida kan vara särskilt viktig för unga lagöverträdare. Möjligheten att utfärda strafföreläggande utgör ett snabbt och effektivt förfarande för att lagföra ett brott när den misstänkte erkänner gärningen och brottet inte är alltför allvarligt. Sedan man införde möjligheten till strafföreläggande för brott som begåtts av någon under 18 år har ungdomstjänst införts i syfte att bl.a. minska användningen av böter (jfr prop. 2005/06:165 s. 48 och 64). En utökning av åklagares möjlighet att utfärda strafföreläggande till att även avse ungdomstjänst kan innebära att de unga skulle få en snabbare reaktion på det brott de begått.

Uppdraget ska redovisas senast den 21 juni 2021.

Ungdomstillsyn

Regeringen gav i december 2016 en utredare i uppdrag att överväga och komplettera de bedömningar av och förslag om ungdomspåföljder som presenterats inom ramen för Påföljdsutredningens betänkande Nya påföljder (SOU 2012:34). I promemorian Nya ungdomspåföljder (Ds 2017:25) föreslogs att det införs två nya påföljder för unga lagöverträdare: ungdomstillsyn och ungdomsövervakning. Förslagen byggde på Påföljdsutredningens överväganden och förslag om kontaktskyldighet för unga och ungdomsövervakning. Ungdomstillsyn skulle enligt förslaget kunna komma i fråga i de fall då ungdomstjänst eller ungdomsvård visserligen är tillräckligt ingripande påföljder med hänsyn till brottslighetens allvar men det saknas förutsättningar för ett sådant påföljdsval.

Regeringen bedömde dock att förslaget att införa ungdomstillsyn som en ny ungdomspåföljd inte skulle genomföras (prop. 2019/20:118). Det kunde antas att ungdomstillsyn inte skulle tillämpas i ett stort antal fall eftersom det inte är särskilt vanligt att den unge både saknar särskilt vårdbehov och är olämplig för ungdomstjänst. Påföljdens närmare innehåll var inte heller klart

avgränsat i förhållande till ungdomsvård, vilket skulle kunna leda till att påföljderna överlappar varandra på ett sätt som skapar otydlighet. Vidare ansåg regeringen att ytterligare en påföljd som ska kunna dömas ut för samma typ av brottslighet som ungdomsvård och ungdomstjänst riskerar att göra påföljdssystemet komplext och svåröverskådligt. Det skulle också kunna resas vissa invändningar när det gäller påföljdens ingripandegrad, särskilt i förhållande till ungdomstjänst. Mot den bakgrunden bedömde regeringen att det saknades tillräckliga skäl för att införa ungdomstillsyn som en självständig påföljd eller som en förstärkningspåföljd till ungdomsvård.

Tidigare riksdagsbehandling

Organisatoriskt ansvar för unga lagöverträdare

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat motionsyrkanden om det organisatoriska ansvaret för unga lagöverträdare. Riksdagen ställde sig i april 2019 bakom det som utskottet anförde om att en särskild enhet inom Kriminalvården ska ta över ansvaret för unga som begått grova brott och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2018/19:JuU13, rskr. 2018/19:192).

Våren 2020 föreslog utskottet på nytt ett tillkännagivande om en enhet inom Kriminalvården med ansvar för unga lagöverträdare mellan 15 och 18 år (bet. 2019/20:JuU30). Utskottet anförde (s. 44):

Enheten ska hantera barn och unga mellan 15 och 18 år som begått allvarliga våldsbrott eller andra grova brott. Den nya enheten hos Kriminalvården ska bl.a. ansvara för vissa ungdomspåföljder, t.ex. ungdomsvård och ungdomstjänst. Unga som begått allvarliga brott blir därmed statens snarare än kommunernas ansvar. Hos Kriminalvården finns en bred erfarenhet av att hantera personer som begått brott. På så sätt kan grovt kriminella unga i högre grad bemötas med de rehabiliteringsåtgärder som används för kriminella generellt. Syftet är inte främst att straffa, utan att använda åtgärder som har bättre förutsättningar att lyckas än traditionell socialtjänst. Genom att Kriminalvården är en statlig myndighet kan det vidare förväntas att de åtgärder som sätts in kommer att vara desamma över hela landet. Det innebär också att socialtjänsten i utsatta områden avlastas från en tids- och resurskrävande grupp och får bättre möjligheter att fokusera på barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen för att hamna i kriminalitet eller i andra sociala problem.

Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2019/20:177).

Tillkännagivandena är inte slutbehandlade (skr. 2020/21:75 s. 80 och 91).

Ungdomsövervakning

I samband med beredningen av proposition 2019/20:118 Ungdomsövervakning föreslog utskottet att riksdagen skulle göra två tillkännagivanden till regeringen om möjligheter att öka omfattningen av en helghemarrest och om att misskötsamhet i högre grad bör leda till att en ungdomsövervakning undanröjs (bet. 2019/20:JuU34). Utskottet anförde följande om omfattningen av helghemarrest (s. 16)

Ungdomsövervakning som påföljd har goda förutsättningar att vara ett bra komplement till befintliga påföljder för unga lagöverträdare. Utskottet anser dock att den föreslagna begränsningen att en helghemarrest endast ska få omfatta kvällar och nätter mot lördag, söndag och måndag inte täcker det behov av övervakning och kontroll som i många fall kan finnas. För en ung person som börjat leva utanför ramarna har veckodagarna sällan någon större betydelse. Om han eller hon har gjort sig skyldig till brott och allmänt befinner sig på glid kan det inledningsvis finnas behov av hemarrest alla kvällar i veckan för att komma bort från ett destruktivt leverne. I takt med att nya rutiner skapas kan hemarresten sedan gradvis trappas ned. Helghemarresten bör därvid alltid anpassas för att bryta det destruktiva mönstret i det enskilda fallet, samtidigt som den totala omfattningen av hemarresten är proportionerlig i förhållande till de brott som den unge personen dömts för.

Det behövs också i övriga fall finnas utrymme för en större flexibilitet när det gäller vilka kvällar och nätter hemarresten ska få omfatta. Det kan t.ex. finnas behov av att meddela mer flexibla förbud som hemarrest på helgdagar och högtider såsom valborgsmässoafton och kvällar och nätter kring midsommar eller andra tidpunkter då risken för bruk av droger och alkohol samt återfall i brott torde vara som störst.

När det gäller misskötsamhet och undanröjande anförde utskottet (s. 19 f.):

Institutet ungdomsövervakning bygger på en relativ frihet under ansvar. Syftet med påföljden är att skapa förutsättningar för den enskilde att aktivt ta steg tillbaka till laglydighet samtidigt som samhället utövar kontroll över riskerna med den relativa friheten. Det kan dock enligt utskottet ifrågasättas om de reaktioner som föreskrivs vid misskötsamhet är tillräckligt kraftfulla. Om den unge bryter mot vad som föreskrivs i verkställighetsplanen för ungdomsövervakningen bör det rimligen resultera i en tydlig reaktion från samhällets sida. Enligt utskottet bör t.ex. bristande efterlevnad av inskränkningar i rörelsefriheten i princip alltid resultera i en anmälan till åklagaren och ett övervägande av om påföljden ska undanröjas och i stället ersättas med ett omhändertagande enligt LVU eller slutet ungdomsvård. Ringa fall av överträdelser av verkställighetsplanen bör visserligen inte föranleda ett undanröjande, men för trovärdigheten av påföljden är det viktigt att ribban för undanröjande inte läggs för högt. Utskottet befarar därvid att kravet på att den dömde i väsentlig grad underlåtit vad som åligger honom eller henne för att en ungdomsövervakning ska undanröjas är alltför högt ställt. Återkommande misskötsamhet, även av mindre allvarligt slag, bör t.ex. alltid resultera i att påföljden undanröjs och ersätts med en mer ingripande påföljd.

Vid samma tillfälle avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att ungdomsövervakning endast bör kunna dömas ut för dem som är omyndiga. Utskottet anförde att kravet på särskilda skäl för att en person som vid lagföringstillfället fyllt 18 år men inte 21 år ska kunna dömas till ungdomsövervakning motsvarar den ordning som gäller för ungdomstjänst. Utskottet ansåg att bedömningen av om en undantagssituation är för handen skulle göras på samma sätt och utifrån samma grunder som vid den påföljden (s. 14 f.).

Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2019/20:333). Tillkännagivandena bereds i Regeringskansliet och är inte slutbehandlade (skr. 2020/21:75 s. 104).

Sluten ungdomsvård

Utskottet föreslog i april 2021 ett tillkännagivande till regeringen med stöd av sin initiativrätt i 9 kap. 16 § riksdagsordningen (bet. 2020/21:JuU39). Utskottet ansåg att utredningen om en översyn av regleringen om sluten ungdomsvård som regeringen hade aviserat om skulle få i uppdrag att utreda frågan om att flytta över ansvaret för den slutna ungdomsvården till Kriminalvården. Utgångspunkten skulle enligt utskottet vara att en sådan överflyttning ska genomföras. Utredningens direktiv skulle även enligt tillkännagivandet utformas så att det klart framgår att den maximala vårdtiden för sluten ungdomsvård ska höjas. Utskottet anförde (s. 9):

Gångbrottsligheten har etablerat sig som ett av de allvarligaste samhällsproblemen i Sverige. Unga människor rekryteras in i kriminalitet, vilket är särskilt allvarligt i ett framtidsperspektiv men också eftersom samhället har ett särskilt ansvar för att säkerställa barns och ungas rätt till en trygg uppväxt och en god start i livet. Samtidigt har unga vuxna över 18 år samma rättigheter och skyldigheter som andra myndiga medborgare i Sverige och måste ta ansvar för sina handlingar. När unga begår brott måste samhällets reaktion vara snabb och effektiv om den unge ska ha en chans till rehabilitering.

Den påföljd som främst är aktuell för unga som döms för mycket grov brottslighet är sluten ungdomsvård under en maximal tid om fyra år. Flera av dem som döms är i övre tonåren och fyller 18 år innan påföljden är verkställd. Utskottet anser att den slutna ungdomsvården måste utformas med hänsyn till detta och att vårdtiderna måste motsvara brottslighetens allvar.

De som döms till sluten ungdomsvård har ofta en kriminell livsstil. Utskottet menar därför att Kriminalvården kan ha en större kompetens inom området än Sis, även om det rör sig om ungdomar. Enligt utskottet visar också bl.a. antalet rymningar från sluten ungdomsvård under 2020 att säkerheten inom Sis är eftersatt i jämförelse med Kriminalvården. Den förstärkning av säkerhetsarbetet och underrättelsearbetet – t.ex. när det gäller kopplingar till gängkriminalitet – som Sis inlett är ett steg i rätt riktning men enligt utskottet inte tillräckligt. Utskottet vidhåller därför uppfattningen att en särskild enhet inom Kriminalvården bör ta över det övergripande ansvaret för unga som begått grova brott. Detta har riksdagen också vid två tidigare tillfällen tillkännagett för regeringen.

Mot denna bakgrund anser utskottet, i likhet med socialutskottet, att den utredning som regeringen aviserat om en översyn av regleringen om sluten ungdomsvård ska få i uppdrag att utreda frågan om att flytta över ansvaret för den slutna ungdomsvården till Kriminalvården. Utgångspunkten ska enligt utskottet vara att en sådan flytt ska ske. Utredningens direktiv ska vidare utformas så att det klart framgår att den maximala vårdtiden för sluten ungdomsvård ska höjas.

Sammanfattningsvis föreslår utskottet därför, med stöd av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § RO, att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför och tillkännager detta för regeringen.

Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2020/21:255).

Nya ungdomspåföljder

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare behandlat motionsyrkanden om nya ungdomspåföljder. Vid behandlingen av motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2019/20 föreslog utskottet ett tillkännagivande om nya ungdomspåföljder (bet. 2019/20:JuU30). Utskottet anförde (s. 44):

Utskottet anser vidare att det behövs nya former av påföljder för unga, t.ex. bör elektronisk övervakning kunna användas i ökad utsträckning för unga i åldern 15–17 år. Detta skapar möjlighet att leva ett skötsamt liv samtidigt som frihetsberövande kan undvikas. Som framgår ovan överlämnade en utredare, som haft i uppdrag att komplettera de bedömningar av och förslag på ungdomspåföljder som Påföljdsutredningen presenterat, promemorian Nya ungdomspåföljder till regeringen i juni 2017. I promemorian föreslås att det införs två nya påföljder för unga lagöverträdare: ungdomstillsyn och ungdomsövervakning. Syftet är att det för en person under 18 år i princip alltid ska finnas en tillämplig ungdomspåföljd som är tillräckligt ingripande med hänsyn till brottslighetens allvar och den unges tidigare brottslighet. Promemorian har remissbehandlats, men trots detta och trots att riksdagen vid flertalet tillfällen tillkännagett för regeringen att det ska kunna utdömas fler lämpliga påföljder för unga lagöverträdare, har något lagförslag ännu inte presenterats för riksdagen. Det är nu angeläget att regeringen snarast fullföljer lagstiftningsarbetet och överlämnar ett förslag till riksdagen.

Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2019/20:333). Tillkännagivandet är slutbehandlat (skr. 2020/21:75 s. 91).

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan har riksdagen vid flera tillfällen tillkännagett för regeringen att det bör inrättas en särskild enhet inom Kriminalvården med ansvar för unga lagöverträdare mellan 15 och 18 år som begått allvarliga våldsbrott eller andra grova brott. Utskottet vidhåller denna uppfattning och anser att det är av stor vikt att arbetet med att inrätta en sådan enhet påbörjas snarast, dock senast 2021. Vad utskottet nu anför bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2020/21:3139 (M) yrkande 33, 2020/21:3303 (M) yrkande 16, 2020/21:3365 (M) yrkande 35 och 2020/21:3497 (KD) yrkande 6.

Utskottet ser vidare inte något skäl för ett sådant tillkännagivande om att se över innehållet i ungdomsvård som efterfrågas i motion 2020/21:3302 (M) yrkande 49. Motionsyrkandet avstyrks.

Som framgår ovan riktade riksdagen i juni 2020 två tillkännagivanden till regeringen om ungdomsövervakning. Det handlade dels om möjligheter att öka omfattningen av en helghemarrest, dels om att misskötsamhet i högre grad bör leda till att en ungdomsövervakning undanröjs. För att säkerställa att regeringen skyndsamt återkommer med förslag som tillgodoser dessa tillkännagivanden bör riksdagen på nytt rikta ett tillkännagivande till regeringen om detta. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2020/21:645 (SD) yrkandena 6 och 7 samt 2020/21:3294 (M) yrkande 16.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning i frågan om tillämpningsområdet för ungdomsövervakning. Motion 2020/21:645 (SD) yrkande 8 avstyrks därför.

Regeringen aviserade i januari i år om en översyn av regleringen av slutna ungdomsvård. Regeringen anförde bl.a. att slutna ungdomsvård även vid mycket allvarlig brottslighet ska kunna utgöra en tillräckligt kraftfull reaktion från samhällets sida och att vårdtiderna ska kunna motsvara brottets allvar. I det ovan nämnda tillkännagivandet från april i år anfördes dessutom att taket för den maximala vårdtiden bör höjas. Eftersom dessa frågor därmed redan är uppmärksammade finns det enligt utskottet ingen anledning för riksdagen att nu ta några ytterligare initiativ när det gäller frågor om frihetsberövandets längd, huruvida påföljden bör förekomma i fler fall och utslussning från slutna ungdomsvård. Motion 2020/21:3302 (M) yrkandena 46 och 47 avstyrks.

Utskottet är inte berett att ställa sig bakom yrkandet om att fängelse ska väljas som påföljd om en ung person flera gånger dömts till slutna ungdomsvård. Motionsyrkandet 2020/21:3302 (M) yrkande 48 avstyrks därmed.

Permissioner för personer som är dömda till slutna ungdomsvård kan förenas med de villkor som behövs och kontrolleras med hjälp av elektroniska hjälpmedel. Utskottet anser inte att det har framkommit tillräckliga skäl att ta ett sådant initiativ som efterfrågas i motion 2020/21:3271 (L) yrkande 46.

När det gäller den slutna ungdomsvården finns det i dagsläget inga regler med innebörden att det måste ha gått en viss tid av verkställigheten innan den dömde kan beviljas permission. Utskottet anser att det bör införas en sådan begränsning samt att särskilda begränsningar även bör gälla för dem som har dömts för gängrelaterad brottslighet. Permission bör för dessa personer enbart komma i fråga om de deltar i avhoppprogram. Vad utskottet nu anført bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motion 2020/21:3302 (M) yrkandena 50 och 51.

De som döms till slutna ungdomsvård måste enligt dagens regelverk slussas ut inom den tid som är föreskriven för straffet. Det försämrar möjligheterna för en tillfredsställande utslussning, i synnerhet när den frigivne har hunnit fylla 18 år och socialtjänsten inte längre ansvarar för honom eller henne. För att undvika detta måste eftervården förbättras och en möjlighet till övervakning under en viss tid efter avtjänat straff införas. Vad utskottet nu anført bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2020/21:2720 (MP) yrkande 14 och 2020/21:3302 (M) yrkande 52.

För att möta den allt grövre ungdomskriminaliteten och motverka att grovt kriminella befinner sig på samma institutioner som unga med andra vårdbehov anser utskottet att det bör införas ungdomsfängelser där säkerheten är avsevärt mycket högre än på nuvarande ungdomshem. Som framgår ovan har riksdagen också tillkännagett för regeringen att en utredning bör genomföras med inriktningen att ansvaret för den slutna ungdomsvården ska flyttas över till Kriminalvården. En del av en sådan reform bör också innebära att ungdomshemmen i större utsträckning än i dag graderas i förhållande till säkerhet och målgrupp. Detta är även lämpligt ur ett personal- och vårdperspektiv eftersom

vårdinnehållet och personalens kompetens bör variera beroende på de intagnas problematik. Med mer enhetliga grupper av intagna kan en specialisering av både vård och personal på högre nivå uppnås.

Samtidigt behöver situationen för unga i häkte ses över och förbättras. Fler särskilda ungdomshäkten bör inrättas som anpassas efter ungas behov och förutsättningar, bl.a. bör man förstärka insatserna för att få unga personer som sitter i häkte att studera.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motionerna 2020/21:3294 (M) yrkande 17, 2020/21:3302 (M) yrkande 43 och 2020/21:3303 (M) yrkande 3.

Som framgår ovan riktade riksdagen på förslag av utskottet våren 2019 ett tillkännagivande till regeringen om att det behövs nya former av påföljder för unga. Utskottet vidhåller denna uppfattning och anser t.ex. att elektronisk övervakning bör kunna användas i ökad utsträckning för unga i åldern 15–17 år. Detta är en åtgärd som möjliggör kontroll över personer som lever i riskzonen för ett kriminellt liv, men som ännu inte har begått brott som motiverar ett frihetsberövande. Som framgår ovan ansåg regeringen, i samband med att ungdomsövervakning infördes som påföljd, att man inte borde gå vidare med Påföljdsutredningens andra förslag om kontaktskyldighet för unga (ungdomstillsyn). Utskottet delar inte denna uppfattning utan anser att utredningens förslag är bra och bör genomföras. Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motion 2020/21:3497 (KD) yrkande 5.

Utskottet är slutligen inte berett att ställa sig bakom yrkandet om att inkludera utbildning i straff för ungdomar. Motion 2020/21:2236 (M) avstyrks.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår 14 motionsyrkanden med förslag som har behandlats och avslagits tidigare under valperioden.

Jämför särskilt yttrande 1 (M), 2 (SD) och 3 (L).

Utskottets ställningstagande

I betänkandet behandlas motionsförslag som rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se bilaga 2. Motionsyrkandena har behandlats i betänkandena 2018/19:JuU15 och 2019/20:JuU30. Riksdagen avslög motionsyrkandena i enlighet med utskottets förslag. Utskottet avstyrker de nu aktuella motionsyrkandena med hänvisning till detta.

Reservationer

1. Kvarhållande av barn, punkt 1 (S, C, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Johan Hedin (C), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 26.

Ställningstagande

Barn skiljer sig från vuxna bl.a. när det gäller fysisk och psykisk utveckling och känslomässiga behov, och det är viktigt att ta hänsyn till detta vid frihetsberövanden av barn. Utgångspunkten bör vara att frihetsberövanden av barn ska ske med stor restriktivitet. Det gäller även i de situationer som motionärerna beskriver. Det har enligt vår mening inte framkommit något som ger anledning för riksdagen att ta initiativ till en ändring av möjligheterna att hålla kvar barn efter ett förhör.

2. Sänkt gräns för häktning av unga, punkt 2 (M, SD, KD)

av Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD), Ingemar Kihlström (KD) och Ebba Hermansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 14.

Ställningstagande

Häktningar är en viktig förutsättning för att kunna utreda och bekämpa brott. Det gäller även vid grova brott som begås av personer under 18 år. I syfte att snabbt få bort grovt kriminella från gatan vill vi sänka gränsen för obligatorisk häktning från att gälla för misstanke om brott med minimistraff om fängelse i

två år till brott med minimistraff om fängelse i ett år. Det skulle i praktiken innebära att fler kriminella, även de som är under 18 år, skulle låsas in i direkt anslutning till brottet och vara frihetsberövade fram till dess att de börjar avtjäna ett eventuellt fängelsestraff. Denna förändring skulle träffa brott som grov misshandel, rån och grov utpressning.

Vidare bör de tidsgränser för häktning som införs den 1 juli 2021, inte minst den för unga, tas bort eftersom de riskerar att kraftigt försvåra utredningar av grova brott och minska möjligheten till lagföring.

3. Översyn av reglerna om häktning av barn, punkt 3 (L)

av Johan Pehrson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 27.

Ställningstagande

Jag anser att det bör göras en översyn av reglerna för häktning av unga i åldrarna 15–17 år. En sådan översyn ska genomföras med noggrant beaktande av barnkonventionens bestämmelser, inklusive att frihetsberövande endast får användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. Detta innebär dock inte något absolut förbud mot häktning utan är en markering av att andra åtgärder först måste ha prövats och bedömts otillräckliga. Om alternativet till frihetsberövande är att den unge direkt kan återvända till en kriminell gängmiljö eller återföras till hemförhållanden som innebär stora risker för den unges hälsa och utveckling kan det dock vara nödvändigt med häktning.

Det är olämpligt att unga under 18 år frihetsberövas och placeras på häkten tillsammans med vuxna kriminella. I möjligaste mån bör därför den unga personen bli föremål för betryggande övervakning genom tvångsomhändertagande enligt LVU. Omhändertagande bör således vara regel i dessa fall, vilket dock förutsätter att socialtjänsten ges förutsättningar att åstadkomma detta. I de fall då anhållande och häktning trots allt blir nödvändigt bör de unga hållas åtskilda från vuxna och vistas på särskilda ungdomsarrester eller ungdomshäkten i regi av Sis eller Kriminalvården. Hänsyn ska tas till barns och ungas särskilda behov. Frågan om frihetsberövande av personer under 18 år som grips för allvarigare brott ingår inte i uppdraget till utredningen om förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott (dir. 2019:103). Detta är en uppenbar brist. Jag anser att regeringen antingen bör ge tilläggsdirektiv till den pågående utredningen eller snarast utreda frågan i ett annat sammanhang.

4. Drogtester av barn under 15 år, punkt 4 (S, C, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Johan Hedin (C), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 4 och

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 25.

Ställningstagande

Som framgår ovan har regeringen gett en särskild utredare i uppdrag att bl.a. utvärdera bestämmelserna om drogtester av barn under 15 år som misstänks för brott och bedöma om de är ändamålsenligt utformade samt lämna förslag på de författningsändringar och andra åtgärder som bedöms nödvändiga för att säkerställa att drogtester kan genomföras i tillräcklig omfattning (dir. 2019:103). Uppdraget ska redovisas den 21 juni 2021. Vi anser inte att det inte finns skäl att föregripa denna beredning med ytterligare ett tillkännagivande i frågan.

5. Utredning av brottsförebyggande insatser och ansvarsfördelningen av dessa, punkt 5 (C)

av Johan Hedin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 10.

Ställningstagande

Jag anser att en utredning ska tillsättas som ser över kommunernas ansvar i det brottsförebyggande arbetet och föreslår hur detta ansvar ska tydliggöras och framgå av lag. Den pågående utredningen om kommunernas brottsförebyggande arbete är bra men inte tillräcklig. Det finns uppgifter som i dag ligger på kommunerna, inte minst den kommunala socialtjänsten, som kan behöva överföras till staten. Ansvarsfördelning och insatser behöver exempelvis

diskuteras när det gäller ungdomar som på grund av sitt beteende är föremål för återkommande omhändertaganden enligt LVU, eller unga som uppvisar ett grovt kriminellt beteende men ännu inte är straffmyndiga. Dessa ungdomar kan i högre grad behöva bemötas med rehabiliteringsåtgärder som används för kriminella än med traditionella insatser från socialtjänsten. En ny enhet för unga som begår allvarliga brott skulle därmed kunna inrättas hos Kriminalvården. En genomlysning behöver göras av vilka insatser som är verkningfulla och vem som ska bära huvudmannaskapet för de olika insatserna.

6. Frivårdsinsatser för unga lagöverträdare, punkt 7 (L)

av Johan Pehrson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 47.

Ställningstagande

Jag anser att det är angeläget att Kriminalvården kan erbjuda väl anpassade frivårdsinsatser för unga lagöverträdare, särskilt om de hamnat i en kriminell gängmiljö och format en identitet som kriminella. Regeringen bör därför vidta åtgärder som tillgodoser detta.

7. Lättade sekretessregler, punkt 8 (S, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 21 och

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Frågan om sekretesslagstiftningen och eventuella utvecklingsbehov på området har på uppdrag av regeringen undersökts och analyserats av Brå. Som framgår ovan redovisades uppdraget i februari, och i rapporten lämnade Brå bl.a. förslag på hur lagstiftningen ska kunna förtydligas för berörda aktörer. Eftersom arbete inom området därmed pågår anser vi att det saknas skäl för riksdagen att på nytt göra ett tillkännagivande i denna fråga.

8. Lättade sekretessregler, punkt 8 (C, L)

av Johan Hedin (C) och Johan Pehrson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 21 och

bifaller delvis motion

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

För att underlätta samverkan mellan polis och socialtjänst behövs ett förändrat synsätt på sekretess när det gäller unga i riskzonen. Vi vill att huvudregeln blir att polis och socialtjänst ska kunna lämna ut uppgifter om unga under 21 år till varandra om det inte finns skäl som talar emot detta i det enskilda fallet. Presumtionen ska alltså vara att uppgifter ska kunna lämnas ut. Det ska inte finnas någon skyldighet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att delge polisen uppgifter i dessa fall, och polisen ska inte heller ha någon möjlighet att kräva uppgifter av myndigheterna. Dessa åtgärder är särskilt viktiga för att möjliggöra samordnade insatser för unga som riskerar att utveckla eller redan har utvecklat ett destruktivt beteende.

Brå har haft i uppdrag att undersöka förutsättningarna att dela information mellan olika aktörer i arbetet med att förebygga brott och att vid behov lämna förslag till åtgärder. Vi anser att regeringen utan onödigt dröjsmål bör återkomma till riksdagen med sina överväganden och förslag.

9. Kartläggning och analys av ungdomsrån, punkt 9 (S, V, L, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S), Johan Pehrson (L) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 19.

Ställningstagande

Vi delar uppfattningen att det är viktigt att se allvarligt på frågan om ungdomsrån. Som framgått ovan bedrivs dock redan arbete med brottsförebyggande åtgärder på flera håll och flera åtgärder riktar sig till unga lagöverträdare. Mot den bakgrunden ser vi inte skäl att göra ett sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar.

10. Åtgärder mot ungdomsrån, punkt 10 (M, KD, L)

av Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Ellen Juntti (M), Johan Pehrson (L) och Ingemar Kihlström (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 18.

Ställningstagande

I många fall är de som begår rån mot unga själva också mycket unga. Vid den här typen av mycket allvarlig brottslighet är det viktigt med en tydlig markering från samhällets sida att vi ser allvarligt på brotten. Samtidigt är det viktigt att verkkningsfulla åtgärder kommer på plats som stärker tryggheten bland ungdomar som i dagsläget oroar sig för att bli rånade på vägen hem från skolan. Situationen kräver flera åtgärder för att alla ska känna trygghet. I dag är det lägsta straffet för rån ett års fängelse. Det högsta straffet för rån av normalgraden är sex års fängelse. Nyligen höjdes straffen för grovt rån. Det lägsta straffet höjdes då från fyra års fängelse till fem års fängelse och högst

tio års fängelse. I samband med det höjdes inte straffet för rån av normalgraden, vilket hade varit lämpligt. Vi vill att minimistraffet för rån av normalgraden höjs till lägst ett år och sex månader. Det är konsekvent med det förslag om att höja det lägsta straffet för grov stöld till ett års fängelse som vi fört fram i ett annat sammanhang.

11. Visitationszoner i anslutning till skolor, punkt 11 (M)

av Johan Forssell (M), Louise Meijer (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 20.

Ställningstagande

Tyvärr förekommer det att elever tar med sig både knivar och andra brottsverktyg till skolan redan i unga åldrar. Hot och våld blir allt vanligare. Knivar kan i en hot- eller våldssituation leda till mycket stora skador, och det är därför av stor vikt att elever inte tar med knivar till skolan. Även andra brottsverktyg och narkotika måste hållas borta från skolorna. Vi föreslår därför att polisen ges en möjlighet att, efter beslut från åklagare, upprätta visitationszoner i anslutning till skolor där polisen har utökade befogenheter att söka efter farliga föremål och narkotika. Ett beslut om att upprätta en visitationszon ska få fattas när det finns en beaktansvärd risk för att knivar och andra brottsverktyg samt narkotika finns i eller kommer att finnas i exempelvis en viss skola. Polisen har redan i dag möjlighet att visitera personer men det förutsätter i regel en konkret brottsmisstanke. Zonerna ska vara tillfälliga och begränsade till ytan och fungera ungefär som en trafikkontroll men på en viss plats. Kontrollen får därigenom mer karaktären av stickprovskontroll. Syftet med visitationszonerna är att skapa ytterligare möjligheter till effektiva preventiva insatser. Den polisiära synligheten kan också tänkas ha en i sig förebyggande effekt.

12. Polisens samarbete med skolan, punkt 12 (KD)

av Andreas Carlson (KD) och Ingemar Kihlström (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3307 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 18.

Ställningstagande

En viktig del av polisens uppgifter är, och bör vara, att informera om polisens arbete i skolor. Polisen bör ha ett utvecklat samarbete med varje skola, gärna med en särskilt utnämnd polis knuten till skolan, som kan lära känna elever och personal och som de kan vända sig till om de blir utsatta för brott. I den nya organisationen finns kommunpolis, och vi föreslår att hälften av de nyanställda poliserna ska finansieras kommunalt. Dessa bör kunna knytas till enskilda skolor för en bättre kontakt med eleverna. Detta bör ges regeringen till känna.

13. Utredning av brott som begåtts av barn under 15 år, punkt 13 (M, SD, KD)

av Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD), Ingemar Kihlström (KD) och Ebba Hermansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 5 och
bifaller delvis motion
2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 24.

Ställningstagande

Förutsättningarna för att förhindra ett liv i brottslighet är bättre ju tidigare de första insatserna sker. Ofta uteblir konsekvenserna för icke straffmyndiga som har begått brott. Detta beror ofta på att brotten, även grövre sådana, inte utreds. Vi anser att det bör göras en riktad insats för att förbättra kunskapen hos socialsekreterarna och förtydliga den rådande lagstiftningen så att fler brott där den misstänkte gärningsmannen är minderårig utreds.

14. Utredning av brott som begåtts av barn under 15 år, punkt 13 (L)

av Johan Pehrson (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 24 och
bifaller delvis motion
2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 5.

Ställningstagande

Jag vill att huvudregeln ska vara att brott som begås av minderåriga ska utredas. Undantag ska göras för rent bagatellartade lagöverträdelser och okynnesanmälningar. När en ung person begår lagbrott är detta en allvarlig signal om att något inte står rätt till i den unges tillvaro. Detta gäller särskilt de s.k. strategiska brotten som bedöms som starka varningssignaler, t.ex. rån, bilstölder och grov skadegörelse. Tyvärr är det ett faktum att narkotikabrottslingar på ett cyniskt sätt utnyttjar icke straffmyndiga barn för att hjälpa dem i hanteringen, eftersom barnens brott ändå inte kommer att utredas. Att polisen utreder kan vara en väckarklocka för den unge och den unges vårdnadshavare, och det kan också vara ett viktigt underlag för de sociala myndigheterna, särskilt när vårdnadshavarna försvarar sina barn och inte medverkar adekvat i socialtjänstens utredning. Reglerna om polisutredning när barn under 15 år misstänks för brott är för närvarande föremål för utredning (dir. 2019:103). Utredaren ska redovisa sitt uppdrag senast den 21 juni 2021. Jag anser att det är mycket angeläget att regeringen så snart som möjligt därefter återkommer till riksdagen med förslag som innebär att huvudregeln är att brott som begås av unga alltid ska utredas.

15. Bevistalan, punkt 14 (S, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S),
Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S)
och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 27 och
2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 31.

Ställningstagande

Som framgår ovan tillsatte regeringen i december 2019 en utredning som bl.a. ska analysera om de särskilda bestämmelser som rör utredningar om brott som barn under 15 år misstänks ha begått, är ändamålsenliga och om de tillämpas på avsett sätt (dir. 2019:103). Utredningen ska lämna förslag på de författningsändringar och andra åtgärder som bedöms nödvändiga. I uppdraget ingår att se över systemet med bevistalan och ta ställning till om även åklagare bör kunna initiera en sådan. Vi anser att det inte finns skäl att föregripa denna beredning med ett nytt tillkännagivande i frågan.

16. Ungdomsdomstolar, punkt 15 (S, C, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Johan Hedin (C), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 35,

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 15 och

2020/21:3529 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Ett av syftena med den utredning som regeringen tillsatte i december 2019 (dir. 2019:103) är att se över effektiviteten i utredningar där unga är misstänkta för brott. Regeringen har därtill gett en särskild utredare i uppdrag att utreda huruvida ett snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare under 18 år ska permanentas (dir. 2020:6). I direktivet anges bl.a. att verksamheten har visat positiva resultat samt att arbetet med att utveckla rättsväsendets förmåga att snabbt utreda och lagföra brott bör fortsätta. Uppdraget ska redovisas den 15 juni 2021. Med hänsyn till att arbete pågår och till att regeringen uppgett att förra årets tillkännagivande i frågan om ungdomsdomstolar inte är slutbehandlat saknas det enligt vår mening skäl att nu göra ett nytt tillkännagivande i frågan.

17. Jourdomstolar, punkt 16 (S, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3529 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 6.

Ställningstagande

Som framgår ovan fick en utredare i uppdrag att inom ramen för utredningen Snabbare lagföring (Ds 2018:9) bl.a. föreslå hur en ordning med jourdomstolar kan utformas och överväga om en sådan bör inrättas. Utredarens bedömning var att en sådan ordning i och för sig skulle öka domstolarnas kapacitet och tillgänglighet men att effekten skulle vara begränsad och lösningen kostsam. Enligt utredaren kan syftet med jourdomstolar, dvs. att uppnå en snabbare lagföring, uppnås på andra mer verksamhets- och kostnadseffektiva sätt. Vi delar denna uppfattning och anser att det saknas skäl till ett tillkännagivande om jourdomstolar.

18. Snabbare lagföring, punkt 17 (S, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 25 och

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 28.

Ställningstagande

Som framgår ovan pågår det en försöksverksamhet med snabbförfarande i brottmål för unga lagöverträdare. Verksamheten ska fortsätta t.o.m. den 31 december 2022. Därtill ska den särskilda utredaren redovisa uppdraget om ett permanent snabbförfarande i brottmål i juni 2021. Vi anser att det saknas skäl att föregripa denna utredning och ta initiativ till ett tillkännagivande om snabbare lagföring.

19. Hemliga tvångsmedel, punkt 18 (M)

av Johan Forssell (M), Louise Meijer (M) och Ellen Juntti (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 10.

Ställningstagande

Brottsligheten går nedåt i åldrarna; 10–12-åringar används som kurirer vid grov brottslighet för att transportera vapen, narkotika m.m. I dag kan hemliga tvångsmedel inte användas om den misstänkte är under 15 år, enligt lagen om unga lagöverträdare. Enligt vissa ungdomsåklagare är detta ett stort problem. Vi vill utreda en sänkt straffmyndighetsålder. Innan den frågan utretts bör det dock övervägas om en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel mot alla misstänkta bör införas, även mot personer som är under 15 år.

20. Straffrabatten för unga, punkt 19 (M, SD, KD)

av Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD), Ingemar Kihlström (KD) och Ebba Hermansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2,
2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 21.2 och 22,
2020/21:3311 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5,
2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 13 och
2020/21:3544 av Fredrik Schulte (M) yrkande 1 och
bifaller delvis motionerna
2020/21:2064 av Mathias Tegnér och Serkan Köse (båda S) yrkande 4,
2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 24 och
2020/21:3544 av Fredrik Schulte (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att den som är vuxen och begår ett brott också ska behandlas som vuxen av rättsväsendet. Den s.k. straffrabatten för personer som fyllt 18 men inte 21 år bör därför avskaffas.

Regeringen har remitterat ett utkast till lagrådsremiss om skärpningar av straffrabatten för unga. Detta förslag är dock otillräckligt eftersom det endast träffar brott med minimistraffet ett års fängelse. Det innebär att en 20-åring även i fortsättningen får straffrabatt om han eller hon t.ex. begår en misshandel av normalgraden eller ett övergrepp i rättssak. Enligt vår mening är det inte acceptabelt utan den generella straffrabatten för gruppen 18–21 år bör slopas helt.

Som en följd av detta bör det även göras en revidering och reducering av straffreduktionen för 15–17-åringar. Om straffrabatten tas bort så som vi har föreslagit blir det en alltför stor skillnad i jämförelse med 15–17-åringar. Allt yngre personer begår allt grövre brott, även mord. Detta gäller även personer under 18 år. Det skarpaste straffet som döms ut för dessa är fyra års slutet ungdomsvård. Det är inte en påföljd som avskräcker. Tvärtom blir det ett sätt för kriminella nätverk att leja ut grova brott på barn. Åker de fast spelar det knappt någon roll. Efter ett par år är de ute igen med en förnyad och högre kriminell status. Det är av yttersta vikt att personer under 18 år som begår grova brott kan dömas till kännbara straff.

21. Straffrabatten för unga, punkt 19 (C)

av Johan Hedin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 24 och
bifaller delvis motionerna

2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2,
2020/21:2064 av Mathias Tegné och Serkan Köse (båda S) yrkande 4,
2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 21.2 och 22,
2020/21:3311 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 4 och 5,
2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 13 och
2020/21:3544 av Fredrik Schulte (M) yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Unga vuxna över 18 år har samma rättigheter och skyldigheter som andra myndiga medborgare i Sverige. De måste ta ansvar för sina handlingar. Jag

välkomnar därmed att regeringen har hörsammat kravet på att den s.k. straffrabatten för unga återfallsförbrytare och unga som har begått grova brott, ska tas bort och ser fram emot att ett sådant lagförslag skyndsamt läggs fram för riksdagen.

22. En särskild enhet inom Kriminalvården för unga som begår grova brott, punkt 21 (S, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M) yrkande 33,

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 16,

2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 35 och

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 6.

Ställningstagande

Riksdagen riktade både våren 2019 och våren 2020 tillkännagivanden till regeringen om en ny enhet inom Kriminalvården med ansvar för unga lagöverträdare. I april 2021 riktade riksdagen dessutom ett tillkännagivande till regeringen om att utredningen som regeringen aviserat ska göra en översyn av regleringen av slutna ungdomsvård även bör få i uppdrag att utreda frågan om att flytta över ansvaret för den slutna ungdomsvården till Kriminalvården. Vi anser mot bakgrund av att tillkännagivanden redan har gjorts i frågan att det saknas anledning att nu ta några ytterligare initiativ om en ny enhet inom Kriminalvården.

23. Översyn av innehållet i undomsvård, punkt 22 (M, SD, KD)

av Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD), Ingemar Kihlström (KD) och Ebba Hermansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 49.

Ställningstagande

Den vanligaste ungdomspåföljden är ungdomsvård. Ungdomsvården kan se olika ut beroende på vilken kommuns socialtjänst som är ansvarig. Kommuner med goda resurser ger i allmänhet mer omfattande och ingripande vård medan kommuner med sämre ekonomi ger mindre resurskrävande vård. Konsekvensen blir att likvärdigheten i påföljden äventyras. Vi vill därför att innehållet i ungdomsvården ses över och utvärderas i syfte att uppnå både bästa möjliga resultat och en mer likvärdig ungdomsvård oavsett var i landet man bor.

24. Skärpning av påföljden ungdomsövervakning, punkt 23 (S, V, L, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S), Johan Pehrson (L) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkandena 6 och 7 samt

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 16.

Ställningstagande

När det gäller påföljden ungdomsövervakning riktade riksdagen i juni 2020 två tillkännagivanden till regeringen om möjligheter att öka omfattningen av en helghemarrest och om att misskötsamhet i högre grad bör leda till att en ungdomsövervakning undanröjs (bet. 2019/20:JuU34). Vi anser inte att det finns skäl att nu göra ett nytt tillkännagivande i frågan.

25. Tillämpningsområdet för ungdomsövervakning, punkt 24 (M, SD)

av Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD) och Ebba Hermansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 8.

Ställningstagande

Personer som har fyllt 18 år bör anses vara myndiga även när påföljd för brott bestäms. Huvudregeln att ungdomsövervakning endast ska tillämpas för den som vid lagföringstillfället är under 18 år är således naturlig. Enligt befintliga bestämmelser kan dock ungdomsövervakning även dömas ut för en person som vid lagföringstillfället har fyllt 18 men inte 21 år, om det finns särskilda skäl. Vi anser att ungdomsövervakning och andra särskilda påföljder för unga endast bör kunna dömas ut för dem som är omyndiga.

26. Skärpningar av påföljden slutna ungdomsvård, punkt 25 (M, SD, KD)

av Andreas Carlson (KD), Johan Forssell (M), Louise Meijer (M), Ellen Juntti (M), Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD), Ingemar Kihlström (KD) och Ebba Hermansson (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 46–48.

Ställningstagande

Slutna ungdomsvård får bestämmas till högst fyra år. Mot bakgrund av den brottslighet som kan utgöra skäl för slutna ungdomsvård är det rimligt att se över om det ska vara möjligt att bestämma frihetsberövandets längd till längre tid än så. Gängmord kan med dagens mordbestämmelse vara skäl för fängelse på livstid för vuxna och att då som ungdom få ett straff som innebär fyra års slutna ungdomsvård speglar inte brottets allvar. Dessutom är det möjligt att vården skulle få möjligheter att åstadkomma ett bättre resultat om den fick mer än fyra år på sig att återanpassa en ungdom till en icke-kriminell livsstil. Vi vill därför se över om maxtiden för den slutna ungdomsvården bör höjas.

Slutna ungdomsvård får endast dömas ut om det finns synnerliga skäl. Det är framför allt brottets straffvärde, art och tidigare brottslighet som kan utgöra skäl för slutna ungdomsvård. Straffvärdet måste vara mycket högt för att slutna ungdomsvård ska bli aktuellt, och i praktiken har det rört sig om brott såsom rån, grov misshandel och mord som når upp till sådana straffvärden. Vi välkomnar den nya ungdomspåföljden ungdomsövervakning, som ska vara

mer ingripande än ungdomsvård men mindre ingripande än slutna ungdomsvård. Vid sidan av detta menar vi dock att det finns skäl för att den slutna ungdomsvården bör kunna utdömas i fler fall än i dagsläget. Det gäller såväl för fler typer av brott och straffvärden som för upprepade återfall i brottslighet.

I de fall en ung person har dömts till slutna ungdomsvård flera gånger anser vi dessutom att det bör utredas om detta ska vara skäl för att döma personen till fängelse.

27. Höjd säkerhet vid permissioner, punkt 26 (KD, L)

av Andreas Carlson (KD), Johan Pehrson (L) och Ingemar Kihlström (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 46.

Ställningstagande

Vi anser att säkerheten vid permissioner bör förbättras. För ungdomar som avtjänar påföljden slutna ungdomsvård gäller att permissioner alltid är övervakade, men att den unge vid skötsamhet så småningom kan få oövervakade permissioner. I sammanhanget måste det dock observeras att det bland de unga som döms till slutna ungdomsvård finns personer som begått mycket grova våldsbrott, såsom grov våldtäkt eller mord. Formerna för permission behöver alltid vara anpassade till en hotbilda-bedömning, och möjligheterna till bevakad permission bör öka. Det bör också övervägas om möjlighet till övervakning med elektronisk fotboja ska komma i fråga i de situationer då unga som har begått grova brott beviljas oövervakad permission.

28. Begränsningar i möjligheten till permission, punkt 27 (S, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 50 och 51.

Ställningstagande

I fråga om permission för personer som är dömda till sluten ungdomsvård innebär den gällande ordningen att en avvägning mellan behovet av samhällsskydd och intresset att främja den dömdes anpassning i samhället ska göras. Vi anser att den befintliga regleringen innebär en rimlig avvägning mellan de olika intressena och ser inte att det har framkommit tillräckliga skäl att ta några sådana initiativ som motionären efterfrågar.

29. Utlusning från sluten ungdomsvård, punkt 28 (S, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:2720 av Johanna Öfverbeck m.fl. (MP) yrkande 14 och

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 52.

Ställningstagande

Som framgått ovan aviserade regeringen i januari i år om en översyn av regleringen av sluten ungdomsvård. Enligt regeringen ska utredningen bl.a. undersöka om ett system motsvarande Kriminalvårdens insatser efter frigivning från fängelse, med kraftfulla kontroll- och stödåtgärder, ska införas. Frågan om utlusning är därmed redan uppmärksammat och vi anser att det saknas skäl att nu ta några ytterligare initiativ i denna fråga.

30. Ungdomshäkten och ungdomsfängelser, punkt 29 (S, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S), Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S) och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 17,

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 43 och
2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 3.

Ställningstagande

Som framgår ovan tillkännagav utskottet i april i år att frågan om att flytta över ansvaret för den slutna ungdomsvården till Kriminalvården ska utredas samt att utgångspunkten bör vara att en sådan flytt ska genomföras. Eftersom frågan om vilken myndighet som ska ha ansvaret för unga som döms till sluten ungdomsvård redan är uppmärksammas anser vi att det saknas skäl att ta ytterligare initiativ i denna fråga. När det gäller ungdomshäkten anser vi mot bakgrund av att riksdagen nyligen beslutat om ett flertal åtgärder som berör barn som häktas att det saknas skäl att ställa sig bakom ett sådant yrkande.

31. Nya ungdomspåföljder, punkt 30 (S, V, MP)

av Fredrik Lundh Sammeli (S), Petter Löberg (S), Maria Strömkvist (S),
Linda Westerlund Snecker (V), Joakim Sandell (S), Carina Ödebrink (S)
och Rasmus Ling (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 30 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 5.

Ställningstagande

Utskottet föreslog våren 2020 ett tillkännagivande om nya påföljder och anförde då bl.a. att det är viktigt att regeringen snarast överlämnar ett förslag till riksdagen med anledning av det förslag Påföljdsutredningen har lagt fram. Den nya påföljden ungdomsövervakning infördes därefter i januari i år, och regeringen har uppgett att tillkännagivandet är slutbehandlat. Som framgår ansåg regeringen att det saknades tillräckliga skäl för att införa ungdomstillsyn som en självständig påföljd eller som en förstärkningspåföljd till ungdomsvård. Vi har ingen annan uppfattning. Mot den bakgrunden saknas det enligt oss skäl att på nytt ta initiativ till ett tillkännagivande om nya påföljder.

Särskilda yttranden

1. Motioner som bereds förenklad, punkt 32 (M)

Johan Forssell (M), Louise Meijer (M) och Ellen Juntti (M) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om vårt förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

2. Motioner som bereds förenklad, punkt 32 (SD)

Katja Nyberg (SD), Bo Broman (SD) och Ebba Hermansson (SD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om vårt förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

3. Motioner som bereds förenklad, punkt 32 (L)

Johan Pehrson (L) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om vårt förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:645 av Adam Marttinen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sänkt straffmyndighetsålder och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ungdomsreduktion och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om möjlighet att döma unga lagöverträdare som vuxna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler drogtester av barn under 15 år och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler brott som begåtts av personer under 15 år ska utredas och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kombination av inskränkningar i rörelsefriheten vid ungdomsövervakning och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder på grund av misskötsamhet vid ungdomsövervakning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ungdomsövervakning endast ska kunna dömas ut för omyndiga personer och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1357 av Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Elisabeth Björnsdotter Rahm (båda M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om problematiken kring icke anmälda brott och om att stoppa ungas kriminalitet med vittnesskydd och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om polisens arbete för att stoppa gängkriminalitet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1411 av Allan Widman (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en sänkning av den svenska straffmyndighetsåldern och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1755 av Erik Ottoson (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över åldern för när unga ska kunna dömas för brott och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över vilka möjligheter som finns för att ställa krav på föräldrar till unga som begått brott att delta och bistå myndigheterna i åtgärder kring deras barn med anledning av barnens brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda och se över vilka möjligheter som finns för att förena kraven på föräldrar till unga som begår brott med sanktionsmöjligheter mot de föräldrar som inte uppfyller sina skyldigheter i detta avseende, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:2064 av Mathias Tegnér och Serkan Köse (båda S):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över straffrabatter och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2236 av Helena Antoni (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur man kan inkludera utbildning i ungdomsstraff och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2330 av Boriana Åberg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att sänka straffmyndighetsåldern och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2720 av Johanna Öfverbeck m.fl. (MP):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om avhopparverksamhet för unga och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av sluten ungdomsvård och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2834 av Elisabeth Björnsdotter Rahm och Ann-Charlotte Hammar Johnsson (båda M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om problematiken kring icke anmälda brott och att stoppa ungas kriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om polisarbete för att stoppa gängkriminalitet och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2957 av Johan Hedin m.fl. (C):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över brottsförebyggande insatser och ansvarsfördelningen av dessa insatser mellan stat och kommun och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt förändra reglerna kring straffrabatt för unga återfallsförbrytare och unga grova brottslingar och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa snabbare reaktioner på unga lagöverträdarens brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka förutsättningarna för bevistalan och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2989 av David Josefsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den tilltalade som påstår sig ha en lägre ålder för att åtnjuta straffrabatt bör bära den huvudsakliga bevisbördan för sitt påstående, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3000 av Noria Manouchi (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sänkt straffbarhetsålder och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3139 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M):

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en ny enhet hos Kriminalvården som övertar ansvaret för unga som begått våldsbrott och andra grova brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta särskilda ungdomsdomstolar i syfte att åstadkomma snabbare och mer rättssäker handläggning av ungdomsmål och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3271 av Johan Pehrson m.fl. (L):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lättade sekretessregler mellan polis och socialtjänst i barn- och ungdomsärenden och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att brott som begås av unga som huvudregel alltid ska utredas och tillkännager detta för regeringen.

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om drogtester av unga under 15 år och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökade möjligheter för polis att hålla kvar barn i avvaktan på socialtjänst eller vårdnadshavare och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av reglerna för häktning av unga i åldern 15–17 år och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder för att korta handläggningstiderna i barn- och ungdomsärenden och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utökad användning av bevisstalan och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rätt till juridiskt biträde från första förhöret för alla barn som misstänks för allvarliga brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om höjd säkerhet vid permissioner för unga som dömts till särskild ungdomsvård, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om frivårdsinsatser för unga lagöverträdare och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3294 av Johan Forssell m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en ny huvudregel i sekretesslagstiftningen som innebär att myndigheter ska dela all relevant information med polisen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att använda hemliga tvångsmedel mot personer under 15 år och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utan dröjsmål inrätta särskilda ungdomsdomstolar och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till en skärpning av påföljden ungdomsövervakning och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta särskilda ungdomsfängelser och ungdomshäkten och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om åtgärder mot ungdomsrånen samt höjt straff för rån av normalgraden och tillkännager detta för regeringen.

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kartläggning och analys av ungdomsrånen och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa möjlighet till visitationszoner, även i anslutning till skolor, och tillkännager detta för regeringen.
- 21.2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt helt slopa straffrabatten för unga 18–21 år samt ta bort dagens mängdrabatt och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser unga lagöverträdare

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av straffpåföljder för 15–17-åringar samt om att lämna förslag på skärpningar och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda sänkt straffmyndighetsålder och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3302 av Johan Forssell m.fl. (M):

43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ungdomshäkten och tillkännager detta för regeringen.
46. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över maxlängden på den slutna ungdomsvården och tillkännager detta för regeringen.
47. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om slutna ungdomsvård bör förekomma som påföljd i fler fall och under längre tid och tillkännager detta för regeringen.
48. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om fängelse bör kunna utdömas i de fall en ungdom återfallit i brottslighet för vilken slutna ungdomsvård dömts ut flera gånger och tillkännager detta för regeringen.
49. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över innehållet i ungdomsvården för att uppnå större likvärdighet och tillkännager detta för regeringen.
50. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att permission från slutna ungdomsvård bör aktualiseras först efter att verkställigheten av den slutna ungdomsvården skett en viss tid och tillkännager detta för regeringen.
51. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att permission från slutna ungdomsvård vid gängbrottslighet bör aktualiseras först om den dömde deltar i avhoppningsprogram, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att eftervården av de som dömts till slutna ungdomsvård måste förbättras och att övervakning efter avtjänad tid ska vara möjligt och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3303 av Johan Forssell m.fl. (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta särskilda ungdomsfängelser och ungdomshäkten och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ny enhet ska inrättas hos Kriminalvården för unga som begått grova brott och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3307 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om polisens kontakt med skolan och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3311 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om slopad straffrabatt för unga över 18 år och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om reformerad straffrabatt för den som är under 18 år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3365 av Ulf Kristersson m.fl. (M):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt helt slopa straffrabatten för unga 18–21 år och ta bort dagens form av mängdrabatt och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sänka gränsen för häktning av unga och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en enhet för unga inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3497 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om lämpliga påföljder för unga och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om insatser för unga gängkriminella och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3529 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ungdomsdomstolar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ungdomsdomstolar ska kunna döma i både brott- och förvaltningsmål och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om jourdomstolar och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3544 av Fredrik Schulte (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ålder inte ska vara en förmildrande omständighet vid bestämmandet av brottspåföljd för unga vuxna och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska finnas skäl och inte synnerliga skäl för att minderåriga ska dömas till fängelse och om att avskaffa strafftaken för minderåriga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

BILAGA 2**Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
32. Motioner som bereds förenklat		
2020/21:645	Adam Marttinen m.fl. (SD)	1 och 3
2020/21:1357	Ann-Charlotte Hammar Johnsson och Elisabeth Björnsdotter Rahm (båda M)	1 och 2
2020/21:1411	Allan Widman (L)	
2020/21:1755	Erik Ottoson (M)	1–3
2020/21:2330	Boriana Åberg (M)	
2020/21:2834	Elisabeth Björnsdotter Rahm och Charlotte Hammar Johnsson (båda M)	Ann-1 och 2
2020/21:3000	Noria Manouchi (M)	
2020/21:3271	Johan Pehrson m.fl. (L)	32
2020/21:3294	Johan Forssell m.fl. (M)	23